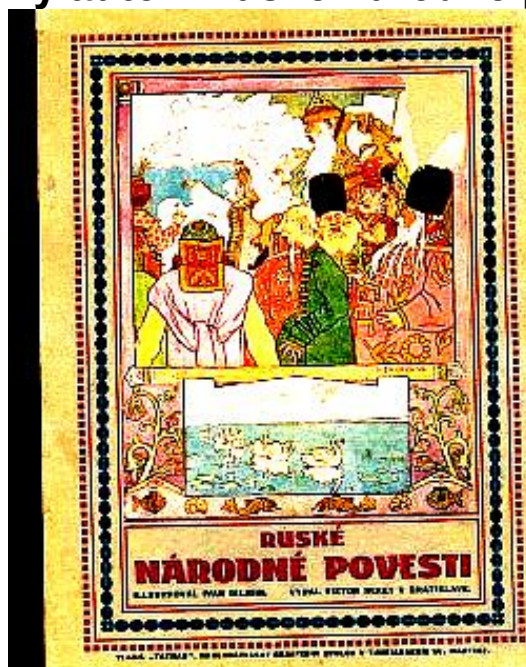

Neznámy autor: Ruské národné povesti

Ruské národné povesti

Neznámy autor

Digitalizátor: Viera Studeničová, Dušan Kroliak, Ivana Gajdošová, Martina Pinková

Copyright © 2018 Zlatý fond denníka SME

Tento súbor podlieha licencií 'Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 2.5 License'. Viac informácií na <http://zlatyfond.sme.sk/dokument/autorske-prava/>

Pôvodná publikácia

Mária Morevna	2
Biela kačka	7
Sestrička Alenuška a braček Ivanuško	9
O Ivanovi-cárovičovi, vtákovi Ohnivákovi a sivom vlkovi	11
Krásna Vasilisa	16
Žabka-cárová	20
Pierko Finista-Jasného Sokola	23

Pôvodná publikácia

Neznámy Autor. *Ruské národné povesti*. Vydal Viktor Sekey. Bratislava. 1921. 78. .

Bibliografické poznámky

Ruské národné povesti

Illustroval Ivan Bilibin.

Druhé vydanie. 1921.

Vydal Viktor Sekey v Bratislave, Štefánikova cesta 10 b.

Tlačil „Tatran“, nakladateľský účastinný spolok v Turčianskom Svätom Martine.

Poznámka:

Pôvodný text bol upravený podľa aktuálnych pravidiel slovenského pravopisu s výnimkou dobovo príznačných slov.

Marta Podhradská

Mária Morevna

V ďalekej krajine žil Ivan-cárovič; mal tri sestry: jedna bola Mária-cárová, druhá Oľga-cárová a tretia Anna-cárová. Otec a matka umreli; a keď umierali, prikázali synovi:

— Kto prvý príde pýtať tvoje sestry, za toho ich vydaj — u seba ich dlho nenechaj!

Cárovič pochoval rodičov a zo zármutku šiel na prechádzku so sestrami do zeleného sadu. Skoro sa zamračilo a strhla sa hrozná búrka.

— Poďme, sestrčky, domov, — povedal Ivan-cárovič.

Ledva vošli do paláca, uderel hrom, povala sa otvorila a do izby vletel krásny biely sokol; uderel sa o podlahu a premenil na krásneho mládenca:

— Boh ťa pozdrav, Ivan-cárovič! Predtým som k vám chodil ako hosť, avšak teraz prichádzam ako mladý zať; chcem sa uchádzať o ruku tvojej sestry Márie-cárovnej!

— Ak ťa moja sestra má rada, ja jej nebránim, nech ide zbohom, — povedal Ivan-cárovič.

Mária-cárová privolila; sokol sa s ňou zosobášil a odniesol ju do svojho kráľovstva.

Deň sa míňal za dňom, celý rok sa minul, ani čo by rukou pľasol. Šiel Ivan-cárovič s dvoma sestrami na prechádzku do zeleného sadu. A nastala hrozná búrka.

— Poďme, sestrčky, domov, — hovorí Ivan-cárovič.

Ledva vošli do palácu, uderel hrom, povala sa otvorila a do izby vletel krásny orol, uderel sa o podlahu a premenil na krásneho mládenca.

— Boh ťa pozdrav, Ivan-cárovič! — povie mládenec. — Predtým som k vám chodil ako hosť, a teraz som prišiel ako mladý zať.

A pýtal si Oľgu-carovnú za ženu. A Ivan-cárovič zas odpovedal:

— Ak ťa moja sestra má rada, vezmi si ju, ja sa jej vôli neprotivím!

Oľga-cárová vydala sa za orla; a orol ju odniesol do svojho kráľovstva.

Prešiel zasa rok. Povedal Ivan-cárovič najmladšej sestre:

— Poďme na prechádzku do zeleného hája. Prechádzali sa trocha a zasa sa zamračilo, prišiel víchor a búrka.

— Vráťme sa domov, sestrička! — radí Ivan.

Vrátili sa domov a ledva si sadli, uderie hrom, povala sa otvorila a dnu vletel havran; uderel sa o podlahu a premenil na krásneho mládenca. Potom povie:

— Dobrý deň, Ivan-cárovič! Predtým som chodil k vám ako hosť, ale teraz prichádzam ako mladý zať: vydaj za mňa Annu-carovnú.

— Ja sestre nebránim; ak chce, nech ide.

Anna-cárová vydala sa za havrana a havran ju odniesol do svojej ríše.

Teraz zostal sám Ivan-cárovič; celý rok žil bez sestier, i začalo mu byť clivo.

— Pôjdem — hovoril — hľadať sestry.

Zobral sa, a šiel, šiel dlho.

Tu raz vidí, že leží na ceste mnoho pobitého vojska. I zavolá Ivan-cárovič:

— Kto je tu živý, ozvi sa. Kto pobil toto veľké vojsko?

Odpovedal ktosi zo živých:

— Všetko toto veľké vojsko pobila Mária Morevna, krásna kráľovná.

Pustil sa Ivan-cárovič ďalej, i prišiel k bielym šiatrom, tu vychádza mu v ústrety Mária Morevna, krásna kráľovná:

— Vitaj u nás, cárovič! Čo ťa k nám doviedlo, dobré, či zlé?

— Dobrí ľudia neprichádzajú so zlým!

— Ak sa neponáhľáš, pohostíme ťa u nás v šiatroch. Ivan-cárovič bol tomu veľmi rád. Len dva dni a dve noci bol Ivan-cárovič hosťom u krásnej kráľovnej — zapáčila sa mu a vzal si ju za ženu.

Mária Morevna vzala si ho do svojej ríše a dlho tam žili v radosť a v lásku, až zachcelo sa Márii Morevne ísť zasa do vojny. I oddala celé gazdovstvo Ivanovi-cárovičovi a prikázala mu:

Všade môžeš vojsť, na všetko dozeraj, ale do tej komory, čo je železnými dvermi zatvorená, sa neodváž nazrieť!

On sa však nezdržal a čakal len kým Mária Morevna odišla, hneď šiel ku komore, otvoril dvere, pozrel — a tam vidí, že na stene visí Koškej Nesmrteľný, prikovaný na dvanástich reťaziach. Prosi Koškej Nesmrteľný Ivana-cároviča:

Zľutuj sa nado mnou, daj sa mi napit' vody. Desať rokov sa tu mučím, nejedol, nepil som — mám už vyschnuté hrdlo!

Cárovič mu podal celé vedro vody: on ho vypil a ešte prosil:

— Jedným vedrom nemôžem si uhasiť smäd, daj mi ešte!

Cárovič mu podal druhé vedro; Koškej vypil i to a prosil tretie, a ako vypil tretie vedro — dostal predošlú silu, a razom pretrhol všetkých dvanásť reťazí.

— Ďakujem ti, Ivan-cárovič! — povedal Koškej Nesmrteľný, nikdy viac neuvidíš Máriu Morevnu, ako svoje uši! — a strašným víchrom vyletel oknom, dohonil na ceste Máriu Morevnu, krásnu kráľovnú, uchytil ju a odniesol k sebe.

Ale Ivan-cárovič horko zaplakal a vybral sa na ďalekú cestu s tým predsavzatím, že Máriu Morevnu na každý spôsob nájsť musí. Ide, ide jeden deň, druhý, na tretí deň na úsvite zazrie krásny zámok, pri zámku stojí krásny dub a na tom dube sedel sokol. Keď sa Ivan-cárovič blížil, sokol zletel z duba, udrhel sa o zem a razom stal sa z neho krásny junák a zavola:

— Ach, švagor môj drahý, vitaj u nás, akože sa máš? Vybehla hneď i Mária-cárovná, privítala Ivana-cároviča radostne, dopytovala sa, či je zdravý a rozprávala mu, ako sa jej vodí. Ivan-cárovič pobavil sa u nich zo tri dni. Potom hovorí:

— Nemôžem ďalej, idem si hľadať svoju ženu, Máriu Morevnu, krásnu kráľovnú.

— Tú ty ťažko nájdeš, — hovorí sokol, — ale na každý prípad nechaj nám svoju striebornú lyžicu, na ktorú keď pozrieme, tak vieme, ako sa ti vodí, či sa ti nič zlého neprihodilo.

Ivan-cárovič nechal im žiadanú lyžicu a pobral sa na cestu. Šiel deň, šiel i druhý a na tretí deň na úsvite zazrel palác, ešte krajší, ako bol ten prvý. Povedľa paláca stál dub a na ňom sedel orol. Keď sa Ivan-cárovič blížil, orol zletel zo stromu, udrhel sa o zem a v tej chvíli premenil sa na krásneho junáka a hovorí:

— Oľga-cárovná, vstávaj, náš milý braček ide!

Oľga-cárovná vybehla hneď a dala sa brata objímať a bozkávať a vítaniu nebolo konca-kraja. Dopytovala sa, ako sa mu vodí a rozprávala, že majú veľkú radosť, že ich prišiel navštíviť.

Ivan-cárovič zostal u nich tri dni. Na tretí deň hovorí:

— Ďalej ostať nemôžem, musím si vyhľadať svoju manželku Máriu Morevnu, krásnu kráľovnú!

— Tú ťažko nájdeš, ale na ten prípad, ak by sa ti malo niečo zlého prihodiť, nechaj nám svoju striebornú vidličku. Budeme ti na dobrej pomoci.

Dal im teda svoju striebornú vidličku a vybral sa na cestu.

Šiel deň, dva a na tretí deň na úsvite zazrel ešte krajší palác, než boli tie dva. Povedľa paláca stál dub a na ňom sedel čierny havran. Keď sa Ivan-cárovič blížil, havran zletel, udrhel sa o zem a v tej chvíli stal sa z neho krásny junák, ktorý zavola:

— Vstávaj, Anna-cárovná, náš milý braček ide!

Anna-cárovná hneď vybehla a ako brata zazrela, div radosťou z kože nevyskočila, počala ho objímať a bozkávať a nemohla sa ho dosť navypytovať, ako sa má.

Ivan-cárovič ostal u nich len tri dni. Na tretí deň hovorí:

— Idem s Pánom Bohom hľadať si manželku, Máriu Morevnu, krásnu kráľovnú.

— Ťažko ju ty nájdeš, — hovorí mu sestra, — ale ak by sa ti malo niečo zlého stať, nechaj nám tu svoju striebornú tabatierku. Budeme ti na dobrej pomoci.

Ivan-cárovič jej dal tabatierku a vydal sa v mene Božom na cestu. Šiel dlho horami-dolami, až sa konečne dostal ku Márii Morevne.

Keď ho Mária Morevna zazrela, hodila sa mu do náručia a slzy ju zaliali.

— Ach, Ivan-cárovič, — hovorí, — prečo si ma neposlúchol? Nazrel si do komôrky a vypustil si Koškeja Nesmrteľného.

— Odpusť mi, Mária Morevna — vyhovára sa Ivan-cárovič — nespomínaj Koškeja, ale radšej pod' so mnou, kým ho ešte niet doma, veď nás azda nedohoní?

Pobrali sa a dali na útek.

Koškej bol na poľovačke. Podvečer, keď sa vracal, kôň sa mu vždy potkýnal.

— Čo sa ty tak potkýnaš, — hovorí Koškej koníkovi, — šípiš azda niečo zlého, môj koníček?

— Ivan-cárovič prišiel, — povie kôň, — Máriu Morevnu odniesol.

— A či ich ešte možno dohoniť?

— Môžeme ešte pšenice nasiať, vyčkať kým vyrastie a dozrie, môžeme ju zožať, dať pomlieť, z múky päť pecňov chleba napiecť, všetok tento chlieb pojesť a len potom sa pustiť za nimi, i tak ich dohoníme.

Ako kôň poradil, tak aj urobili. Až potom, keď už posledný chlieb zjedli, vybrali sa za

Ivanom-cárovičom.

Netrvalo to dlho a dohonili ho.

— No, hovorí mu Koškej, po prvý raz ti to odpúšťam za tvoju dobrotu, že si mi dal v mojom väzení vody. I po druhý raz ti odpustím, ale po tretí raz maj sa na pozore! Ak ťa vtedy dochytím, tak ťa na kusy rozsekám.

Po týchto prísnych slovách pojal Máriu Morevnu a oba zmizli v tej chvíli. Ivan-cárovič sadol si na skalu a horko plakal.

Dlho takto sedel, plakal a hútal, až sa konečne rozhodol skúsiť ešte raz svoje šťastie. Vrátil sa teda pre Máriu Morevnu.

Koškeja Nesmrteľného nebolo doma.

Ivan-cárovič zas volal Máriu Morevnu:

Podme a utečme, kým Koškej nepríde!

Ale Ivan-cárovič, — dohovára mu Mária Morevna, veď nás dohoní!

— Nech dohoní, aspoň hodinku budme zasa svoji!

I zobrali sa a utiekli.

Koškej Nesmrteľný i teraz bol na poľovačke a keď sa vracal domov, kôň sa mu ustavične potkýnal.

— Čo sa, koníček môj, zasa tak potkýnaš, pýta sa Koškej — či zasa šípiš niečo zlého?

— Ivan-cárovič prišiel, povie koník, — a odniesol zasa Máriu Morevnu.

— A možno ich ešte dohoniť?

— Môžeme ešte jačmeňa zasieť, vyčekať kým vyrastie, zožať ho, zo zrna piva navariť, všetko pivo vypiť a len potom sa vydať na cestu za nimi a ešte ich dohoníme.

I tak urobili a keď posledné pivo z toho jačmeňa vypili, poslali za Ivanom-cárovičom a keď ho dohonili, zareval na neho Koškej:

— Povedal som ti, že viac Márie Morevny neuvidíš! — a s tým pochytiac ju, zmizol i s ňou.

Ivan-cárovič ostal zasa sám a len plakal a plakal, ale, nedbajúc na vyhrážanie Koškeja, vrátil sa predsa ku Márii Morevne.

— Pod' so mnou! — zvolal úpenlivo.

Ale Ivan-cárovič, veď nás zasa dohoní, a sľúbil ti, že ťa teraz rozseká na kúsky!

— Keď mu taká vďaka, nech ma rozseká, ale ja bez teba žiť nemôžem. — Mária Morevna povolila a odišli.

Koškej Nesmrteľný, keď sa vracal s poľovačky, i teraz pobadal, že sa mu koník potkýna.

— Či aj teraz šípiš niečo zlého, môj koníček, — pýtal sa ho Koškej — že sa tak potkýnaš?

— Ivan-cárovič prišiel a odniesol Máriu Morevnu.

Koškej sa teraz naozaj poponáhľal, a dohoniac Ivana-cároviča, rozsekal ho na márne kusy. Kusy mŕtvoly pokládol do vysmoleného suda, okoval ho železnými obručami a hodil do hlbokého mora. Máriu Morevnu pojal mlčky so sebou.

V tom čase u švagrov Ivana-cároviča striebro očernelo. „Ach“ — hovorili — „vidieť, že sa mu nešťastie stalo!“ Orol hodil sa hneď na šire more, pochytil sud a vytiahol ho na breh, sokol letel pre vodu živú a havran pre mŕtvu. Zlietli sa potom všetci traja na jedno miesto, rozbili sud, vyňali rozsekanú mŕtvu Ivana-cároviča, umyli a zložili ju ako sa patrí. Havran potom pokropil telo mŕtvou vodou — telo sa striaslo, spojilo; sokol pokropil ho vodou živou — Ivan-cárovič zaraz ožil, vstal a hovorí:

— Ako som dlho spal!

— Bol by si ešte i ďalej spal, keby nás nebolo bývalo! — odpovedali mu švagrovia, — pod' teraz k nám a ži s nami!

— Nie, švagrovia moji drahí, — vyhovára sa Ivan-cárovič, — ja pôjdem hľadať Máriu Morevnu.

A tak aj urobil. Keď prišiel ku nej, ona sa náramne začudovala, ale on hneď ju začal prosiť, aby sa hľadela od Koškeja Nesmrteľného dozvedieť, kde dostal takého dobrého koňa.

Mária Morevna využila hneď prvú príležitosť a keď Koškej bol dobrej vôle, začala sa ho vypytovať.

Po chvíli začal Koškej:

— Za trikrát deviatimi krajinami je jedna ohnivá rieka a za tou ohnivou riekou žije striga. Ona má takého tátoša, na ktorom môže za deň obehnúť celý svet. Ale má aj mnoho iných znamenitých koní. Ja som bol u nej tri dni v službe ako paholok a za to, že som jej ani jedného koňa nestratil, dala mi jedno žriebätko.

— A ako si prešiel cez tú ohnivú riekku? — pýta sa Mária Morevna, lebo hneď pobadala, že vedieť to

bude Ivanovi časom na ošoh.

— Ja mám takú šatku — pokračoval Košče, nepobadajúc úmysel Márie Morevny, — ktorou keď trikrát mávnem napravo, spraví sa taký vysoký most, že ho oheň nedočiahne.

Mária Morevna si toto dobre zapamätala, vyrozprávala všetko Ivanovi a keď sa jej podarilo Koščejovi aj tú šatku uchytiť, dala mu ju tiež.

Ivan-cárovič vybral sa hneď na ďalekú cestu, hľadať tú strigu. Išiel dňom i nocou o hlade a smäde. Nejedol a nepil, lebo nemal čo. Tu raz postretne na ceste zámorského vtáka s mláďatami. Ivan-cárovič si pomyslí: Lačný som, chytím jedno a upečiem si ho!

— Neurob toho, Ivan-cárovič, — prosí ten vták, — budem ti na dobrej pomoci.

Šiel ďalej, poslúchol. O chvíľu natrafil v hore na včely. Vezmem si — pomyslí si — aspoň trochu toho medu.

Ale kráľovná včiel sa ozvala:

— Nedotýkaj sa môjho medu, budem ti na dobrej pomoci!

Aj sa nedotkol, ale šiel ďalej. Tu stretne razom levicu s levíčatami, a že mal veľký hlad, nehľadiac na nebezpečenstvo, rozhodol sa jedno z nich uchytiť a upiecť.

— Nechaj mi moje mláďatká, — ozve sa levica prosebným hlasom, — budem ti na dobrej pomoci.

— Dobre, nech je po tvojom — hovorí a pobral sa ďalej.

Išiel dlho a dlho horami a dolami, až naraz zazrie strigin domček. Okolo domca stálo dvanásť stĺpov, na jedenástich nastoknuté bolo po jednej ľudskej hlave a len ten dvanásty bol ešte prázdny.

— Pán Boh vám daj zdravia, tetka! — pozdraví strigu Ivan-cárovič.

— Podobne aj tebe, Ivan-cárovič. Po čo si k nám prišiel, či z dobrej vôle a či z potreby?

— Prišiel som si vyslúžiť dobrého tátoša, — odpovie Ivan.

— Dobre — doloží striga, — a poviem ti hneď, že u mňa nemusíš celý rok slúžiť ako inde, ale postačia len tri dni. Ak za tieto tri dni moje kone dobre opatríš, dám ti potom hocktorého z nich. Ale ak nie, — pozri ta — tvoja hlava príde zaraz na ten dvanásty stĺp!

Keď Ivan-cárovič prisľúbil, dala sa mu najesť a poslala ho hneď do roboty.

Ale ledva vyhnal kone na blízku lúku, ony sa hneď dali do hrozného cvalu a rozutekali sa svetom, tak, že sa mu celkom z očí stratili. Márne bolo jeho volanie a hľadanie, — po koňoch ani pamiatky. Čo mal iného robiť, sadol si na skalu a plakal, a že bol od dlhočiznej cesty ešte ustatý, aj hneď zaspal. Slniečko už zapadalo za ďaleké hory, keď k nemu priletí ten zámorský vták a zobudí ho:

— Vstávaj, Ivan-cárovič, kone sú už všetky doma!

Ivan-cárovič skočil hupkom na nohy a ponáhlal sa domov, kde striga práve karhala svoje kone:

— Prečo ste sa domov vrátili?

— Ako sme sa nemali domov vrátiť, — ozve sa jeden z nich — prileteli vtáci z celého sveta a div-divúci, že nám oči nevyklali.

— Tak zajtra po lúkach nebehajte, ale rozbehnite sa po horách! rozkazovala im striga.

Ivan si ľahol spať a ráno, ledva sa brieždiť počalo, už bola striga pri ňom a hovorí:

— I dnes pôjdeš napásť a opatríť moje kone, ale ak jedného z nich stratíš, tvoja krásna hlavička podvečer už bude tam hore na stĺpe pri ostatných.

Pobral sa cárovič smutný, lebo tušil, že sa s koňmi zasa niečo stane. I tak bolo. Ledva došli kone na lúku, pustili sa zaraz do cvalu a o chvíľu zmizli v hore. Darmo sa pustil Ivan za nimi, dohoniť ich nemohol a skoro sa mu stratili z očí.

Od márneho behania celkom umorený, sadol si na kameň, plakal a len plakal, až konečne od veľkej únavy aj zaspal. Keď sa slniečko skláňalo k západu, pribehla levica a zvolala:

— Vstávaj, Ivan-cárovič, všetky kone sú pospolu doma! Ivan sa hneď ponáhlal domov, kde striga ešte hroznejšie ako včera kričí na kone:

— Prečo ste sa domov vrátili?

— Ako by sme sa boli nemali vrátiť, — ozva sa jeden z nich — keď z celého sveta dobehla divá zver na nás a div, že nás neroztrhala.

— Tak zajtra zabehnite do šíreho mora! — rozkázala im namrzená striga.

Ivan-cárovič sa utiahol nebadane na odpočinok, ale ledvaže svitalo, už bola striga pri ňom a kázala mu zasa vyviešť kone na pašu.

— Ale ak všetky kone domov nedoviedieš, bude sa tvoja hlava skviet' na tom prázdnom stĺpe! — takto sa mu vyhrážala.

Hneď potom Ivan-cárovič vyhnal kone, ale ešte nebol ani na mieste, už sa pustili do divého cvalu a

rovno do mora. Tam si zastali až po hlavy vo vode pohrúžené. Darmo ich volal a robil všetko možné, aby nejako predsa len vyšli z vody, — všetko bolo márne! I sadol si Ivan na kameň a rozmýšľal o svojom osude. Horko sa rozplakal, keď pomyslel na to, čím sa mu striga vyhrážala. Napokon zaspal. Slnko už dávno bolo zašlo za hory, keď k nemu priletela včela, a zobudila ho tými slovami:

— Hor' sa, Ivan-cárovič, ponáhľaj sa domov, lebo všetky kone sú už doma. Keď však prídeš domov, strige sa na oči neukazuj, ale skry sa v stajni za jasle. Tam nájdeš jedno prašivé žriebätko v hnoji sa váľať, to si vezmi so sebou a na pravú poľnoc uteč z domu a utekaj, čo len môžeš.

Ivan-cárovič tak aj urobil, a keď bol už pod jasľami ukrytý, počuje strigu zasa sa hašteriť a dohovárať koňom, prečo sa vrátili?

— Ako by sme sa neboli mali vrátiť, — ozve sa zasa jeden z nich, — keď priletelo na nás z celého sveta množstvo včiel a začali nás zo všetkých strán do krvi štípať!

Striga sa o chvíľu utíšila a šla spať. Ale Ivan-cárovič o polnoci vzal to žriebä, osedlal ho, sadol si naň a ponáhľal sa k tej ohnivej rieke. Keď k nej došiel, mávol šatkou, ktorú mu bola dala Mária Morevna, a — kde sa vzal, tu sa vzal, — nad ohnivou riekou stál krásny, vysoký most. Keď prešiel cezeň, mávol šatkou dvakrát, a už bola na mieste mosta len malá lavička.

Keď sa striga ráno prebudila, nenašla po tom prašivom žriebätku ani pamiatky. Hneď vedela, čo sa v noci stalo a hybaj, dala sa prenasledovať Ivana-cároviča. Letela ako strela na železnom ohreble, palicou ho poháňala a metlou stopu zametala. Priletela k ohnivej rieke a pustila sa hneď cez tú lavičku. Ale ledva bola v prostriedku, lavička sa prelomila a striga padla do ohnivej vody. Od strašnej bolesti vykrikla zúfalo, ale všetko bolo márne. V tej minúte bolo po nej naveky.

Ivan-cárovič sa na toto z ďaleka prizeral a potom, už pokojnejší, dal sa žriebätku na lúke napásť. Keď sa dosť napáslo, stal sa z neho krásny tátoš, ktorý ho už veselo niesol ku Márii Morevne.

Mária Morevna, keď ho zazrela, veľmi sa zadivila, padla mu do náručia a počala sa ho dopytovať, ako je to možné, že je ešte pri živote. Ale Ivan-cárovič nepovedal jej nič, len ju volal, aby s ním odišla.

— Bojím sa, Ivan, — hovorí Mária Morevna, — ak nás Koškej zasa dohoní...

— Nedohoní, — uisťoval ju Ivan, — teraz mám lepšieho tátoša ako on. Letí ako vták.

Sadli si teda oba na koňa a dali sa na útek. Koškej Nesmrteľný vracajúc sa domov i teraz pobadal, že sa kôň pod ním potkýna.

— Čo sa potkýnaš, môj koníček, — hovorí, — či šípiš zas niečo zlého?

— Ivan-cárovič prišiel a odniesol Máriu Morevnu! — oznamuje mu koník.

— A možno ich ešte dohoniť?

— To už neviem, lebo teraz má Ivan-cárovič lepšieho tátoša, ako som ja.

Dlho naháňal Koškej Ivana, až napokon ho predsa len dohonil. Zoskočil z koňa, vytiahol ostrý meč a chcel ho rozsekať. Ale vtom tátoš Ivanov ho tak kopol po hlave, že Koškej zaraz klesol mŕtvy na zem. Ivan nakládol potom veľkú vatru, hodil do nej mŕtvolu Koškejovu a keď zhorela, pustil popol do vetra.

Potom si sadla Mária Morevna na koňa Koškejovho, Ivan-cárovič na svojho a ponavštevovali rad-radom svojich švagrov, havrana, orla a naposledy sokola. Švagrovia ich srdečne privítali, lebo si už mysleli, že ich viac nevidia.

— Nie nadarmo si sa toľko namáhal — povedali švagrovia a sestry, — Mária Morevna je naozaj krásna!

Ešte dlho sa pobavil Ivan-cárovič s Máriou Morevnou u svojej rodiny, ale povinnosť ho volala domov. Odoberúc sa srdečne od všetkých, vrátili sa do svojej krajiny, kde žijú a kralujú azda až dodnes, — ak totiž už neumreli.

Biela kačka

V sedemdesiatej siedmej krajine, za veľkým morom panoval mladý kráľ, ktorého tri dni po jeho sobáši napadol mocný sused, takže bol prinútený ísť s vojskom do boja. Mladí manželia sa teda museli rozísť a ich lúčenie bolo veľmi tklivé. Mnoho plakala kráľovná a kráľ ju ledva mohol potešiť tým, že ho volá povinnosť a blaho krajiny. Všetko málo prospelo a kráľovná sa zariekla, že do návratu svojho manžela z chyže ani nevyjde.

Sám kráľ, keď videl, že je všetko márne, poprosil ju, že keď už chce tak urobiť, aby tak urobila, ale aby sa najmä chránila falošných ľudí a nepočúvala na ich reči.

Kráľ na druhý deň zavčas rána odišiel s vojskom a kráľovná sa zavrela do svojej izby a nevychádzala nikam.

Ale netrvalo to dlho, keď raz ku nej prišla ženička, na pohľad dobrá a srdečná.

— Prečo smútiš toľko, — hovorí starká — vyjdi radšej na božie slniečko smútok rozohnať a tvoju krásnu hlavičku si ochladiť.

Kráľovná sa dlho vyhovárala, ale napokon si predsa pomyslela, že malá prechádzka po záhrade jej nijako uškodiť nemôže.

Vybrala sa teda a šla.

Cez záhradu tiekla malá rieka.

— Čo myslíš, — hovorí starká, — či by ti nebolo dobre trochu sa okúpať? Deň je sparný, a voda taká čistá, chladná.

— Nie, nechcem, — odvetí kráľovná, ale skoro si vec rozmyslela, že však jej ten kúpeľ škodiť nebude. Vyzliekla sa teda a skočila do vody.

Ale ledvaže bola vo vode, tá starká hlasite zvolala:

— Nože plávaj len, a plávaj ako biela kačka! — a kráľovná sa v tej minúte premenila na bielu kačku.

Tá starká bola striga, a začarovala ju.

Striga sa hneď obliekla do jej nádherných šiat, premenila si tvár, že bola práve taká, ako kráľovná a vošla do zámku a tam sa usalašila čakať kráľa.

Kráľovi sa hneď v prvý deň podarilo premôcť svojho nepriateľa, takže sa skoro vrátil.

Keď jasný zvuk trúb na zámockej veži oznamoval už príchod kráľa, striga sa mu vybrala v ústrety a keď ho zočila, hodila sa mu do náručia. Vítaniu nebolo konca-kraja, lebo kráľ ju nepoznal.

A tá biela kačka zniesla vajcia a vysedela z nich dvojce krásnych mláďat a jedno nedochôdča. Mladé kačičky tieto boli jej dietky.

Keď ich odchovala, začali detičky chodiť a brodiť sa po rieke, chytali zlaté rybičky, vyskakovali na breh a mnoho ráz pozerali na zámok.

— Ach, deti, nechodte ta, — napomínala ich matka. Ale deti neposlúchli; dnes sa poihrali na trávke, zajtra sa naháňali po lúke a to vždy ďalej a ďalej, až sa konečne zatúlali do kráľovského zámku. Striga hneď vedela, aké sú to detičky a zaškrípala zubami. Dala im najesť a napiť a keď ich uložila spať, kázala rozložiť oheň, zavesiť naň kotol s vodou a brúsiť nože.

Dve detičky si ľahli a hneď aj zaspali, ale to najmladšie nedochôdča len nespí a nespí, všetko počuje, všetko vidí, čo sa tu robí v zámku.

V noci prišla striga ku dverám a spýtala sa:

— Detičky, spíte?

— Spíme a nespíme — ozve sa nedochôdča, — vidíme a počujeme všetko a myslíme, že nás chcete porezať, v kotloch už voda vrije a nože sú už ostré.

— Nespia! — hovorí rozmrzená striga a odišla pozrieť do kuchyne. Ale o chvíľu sa vrátila a pýta sa zasa:

— Detičky, spíte?

Ale tu sa zasa ozvalo to najmladšie, že nie, a striga vidiac, že tak k ničomu nepríde, mávla rukou a všetky tri kačičky v tej chvíli umreli.

Na druhý deň ráno ich stará kačka darmo hľadala a volala, dietky len neprichádzali. Zlou predtuchou naplnilo sa jej srdce, dala sa na krídla a zaletela do zámku. Tu videla svoje detičky vystreté ležať jedno vedľa druhého, chladné už ako ľad. Hodila sa hneď na ne, rozopala krídla, detičky poobjímala a zaúpela žalostným hlasom:

*Kvá, kvá, kvá
stará striga zlá
začarila vás v kačičky,*

*odišli ste od mamičky,
ktorá vás verne chovala,
a slzami napájala.
Pre vás nespávala v noci...
Kto vám bude na pomoci!?*

Spev tento počul kráľ, a zavolá:

— Žena, počuješ? Div-divúci, kačka narieka!

— To sa tebe len tak zdá, — odvetí striga celkom zarazená. — Daj ju vyhnat' zo dvora a nepočuješ nič viac.

Kačku vyhánali, ale ona odletela len trocha a hneď sa vrátila ku dietkam a zaúpela zasa:

*Kvá, kvá, kvá,
stará striga zlá
otecka vám odvábila,
života vás pozbavila,
čarodejstvom oklamala,
môjho muža, nášho kráľa!*

— Počkaj, — pomyslí si kráľ a zvolá: — Chyt'te mi tú kačku!

Všetci sluhovia sa za ňou rozbehli, ale biela kačka každému uletela a nedala sa nikomu chytiť. Keď si sluhovia s kačkou dlho nevedeli rady, išiel i sám kráľ pozrieť ta, ale akonáhle ho kačka zazrela, hneď zaletela k nemu a sadla si mu na ruku. Kráľ ju chytil za krídla, ale ona sa začala premieňať na všelijaké hady a iné hnusné zvieratá. Kráľ z toho videl, že je to nie obyčajná kačka, držal ju tým pevnejšie v rukách, až sa mu razom premenila na vreteno. Kráľ vreteno prelomil na dvoje, jednu polovicu hodil pred seba a druhú za seba, a hovorí:

— Nech vyrastie za mnou biela ľalia, predou mnou krásna dievčina!

Tak sa stalo. Za ním vyrástla biela ľalia, a pred ním stála krásna panna, v ktorej hneď na prvý pohľad kráľ poznal svoju pravú manželku. Ona vidiac svoje deti mŕtve, zasa zvolala žalostne!

*Stará striga zlá,
otecka vám odvábila,
života vás pozbavila,
čarodejstvom oklamala,
môjho muža, nášho kráľa!*

Kráľ teraz už začal šípť, čo sa to v jeho neprítomnosti v kráľovskom paláci dialo a kázal hneď predvolať tú strigu, o ktorej sa doteraz sa domnieval, že je to jeho žena. Rozkázal jej, aby zaraz odčarila tie deti.

Striga sa nad týmto veľmi rozpajedila; ale keď videla, že rozkaz vyplniť musí, hovorí:

— Chyt'te straku a priviažte jej dva krčiazky. — Keď jej straku doniesli, rozkázala jej, aby doniesla vody živej a vody hovoriacej.

Straka aj hneď odletela, ale za chvíľu sa už vrátila a doniesla žiadané vody. Striga nimi detičky pokropila, a ony naskutku ožili v ľudskej podobe a začali veselo štebotať. Tešili sa životu ľudskému a na prežitú biedu hneď i zabudli.

Kráľ nad takýmto klamom rozhnevaný kázal strigu priviazať na chvost divého koňa a dal ju vláčiť po poliach. Kde sa jej odtrhla noha, tam zaraz vyrástol bodliak, kde ruka, stal sa z nej mrcha človek, kde hlava, tam vyrástla jedovatá rastlina a to ostatné telo diví vtáci roznosili po celom svete.

Týmto spôsobom nezostalo po strige ani pamiatky a kráľ kral'oval potom pokojne ďalej a kral'uje azda až podnes, ak už neumrel.

Sestrička Alenuška a braček Ivanuško

Ďalekou cestou, širokým poľom idú dve siroty, Alenuška s bračekom Ivanuškom, a trápi ich horúčosť, veľká horúčosť.

Išli a len išli... Slnko stálo vysoko, i zachcelo sa Ivanuškovi piť.

— Sestrička Alenuška, pil by som.

— Počkaj, braček môj drahý, až keď dôjdeme ku studničke.

Ku studničke je však ďaleko a horúčosť ich trápi, pot zalieva. Ako tak idú, zazrú rybník a okolo rybníka pasie sa stádo kráv.

— Pil by som! — hovorí Ivanuško.

— Nepi, braček môj drahý, lebo ak sa napiješ z rybníka, staneš sa teliatkom! — vystríha ho Alenuška. Ivanuško počúvol a išli ďalej. Išli, až prišli ku rieke a okolo nej pásli sa kone.

— Ach, sestrička, keby si vedela, ako by som pil!

— Nepi, braček môj drahý, lebo sa staneš žriebätkom.

Ivanuško počúvol a šli ďalej. Išli a išli, až prišli k jazeru, okolo ktorého sa páslo stádo oviec.

— Ach, sestrička, strašne by som pil.

— Nepi, braček môj drahý, lebo sa staneš baránkom.

Ivanuško počúvol a šli ďalej. Išli a zasa len išli, až prišli ku potoku, pri ktorom pastieri pásli svine.

— Nepi, braček môj drahý, lebo budeš prasiatkom.

Ivanuško zasa počúvol a šli ďalej. Išli a len išli, až vidia okolo vody kozy sa pásť.

— Ach, sestrička, ja sa napijem!

— Nepi, braček môj drahý, lebo budeš kozľaťom.

Ale Ivanuško už nevydržal, nepočúvol sestričky, napil sa a — stal sa kozľaťom. Pribehol, poskakoval pred Alenuškou a volal: Meeé, meeé!

Alenuška hneď vedela, že je to jej braček, sadla si pod strom a začala horko plakať, čo medzitým kozľa behalo okolo po tráve. Priviazala mu na krk hodvábnu stužku, viedla ho vedľa seba a cestou ustavične len plakala, horko plakala...

Kozľa si poskakovalo sem i tam a tak akosi zabehlo do záhrady cárovej. Sluhovia, akonáhle zbadali kozľa, hneď oznámili cárovi:

— Máme, vaše cárske veličenstvo, v záhrade kozľa, a to kozliatko vedie na hodvábnej stužke dievčina, krásna dievčina.

Cár nariadil, aby sa toho dievčaťa opýtali, kto je? Sluhovia sa hneď začali dopytovať, skadiaľ je, z akého domu je a odkiaľ prišlo?

— Tak a tak, — vykladá im Alenuška, — mali sme tatka a mamičku, ale nám umreli. Ostali sme deti, ja Alenuška a toť, môj braček Ivanuško. Vybrali sme sa na ďalekú cestu, išli sme a len išli a vidíme, ako sa pri vode pasie stádo kôz. Braček už nemohol smäd vydržať, napil sa a stal sa kozľaťom.

Sluhovia oznámili všetko cárovi. Cár dal si zavolať Alenušku a vypytoval sa jej na všetko. Alenuška sa cárovi zapáčila a chcel si ju vziať za ženu.

— Pod' za mňa, — hovorí — dám ťa obliecť do krásnych šiat a do striebra, a kozľa neopustím: kde budeš ty, tam bude aj ono.

Vystrojili rýchlo svadbu a žili spolu blažene a kozľa s nimi — prechádza sa po záhrade, pije a ie s cárom a cáricou. Dobrí ľudia toto vidiac sa radovali, zlí im závideli.

Raz vyšiel si cár na poľovačku. V tej chvíli prišla striga a porobila cárici: Alenuška ochorela, bola taká biedna a veľmi bledá.

Na cárskom dvore nastal veľký smútok; kvety v záhrade zvädli, stromy schli, tráva žltla. Cár sa vrátil a pýta sa cárice:

— Si chorá?

— Áno, ochorela som — hovorí cárica.

Na druhý deň odišiel cár zasa na poľovačku. Alenuška leží chorá v nádhernej posteli, a tu príde ku nej tá striga a hovorí:

— Ak chceš, vyliečim ťa. Vyjdi tam ku tomu moru a keď sa zmrkne a napi sa tam vody.

Cárica počúvla a za súmraku zašla k moru; ale striga už na ňu čakala, chytila ju, uviazala jej skalú na krk a hodila do mora. Alenuška klesla až na dno. Kozľa pribehol a horko zaplakalo.

A striga hneď v tej chvíli premenila sa na cáricu, obliekla si jej nádherné šaty a hrdo išla do zámku.

Cár sa vrátil a náramne sa potešil, že je cárica už zdravá. Prestrelil stôl a sadli k obedu.

— A kde je kozľa? — pýta sa cár.

— Nie je ho tu treba, — odvrkne striga — zakázala som, aby ho sem púšťali; razí už veľmi capinou!

Na druhý deň, ledva že cár odišiel, striga začala úbohé kozľu biť a mlátila ho tak, až mu všetky kosti prašľali. A potom sa vyhrážala:

— Čakaj len, keď sa cár vráti, požiadam ho, aby ťa dal zarezať!

Keď sa cár vrátil, hneď začala do neho dobiedzať:

— Rozkáž, ale hneď, aby kozľu zarezali, omrzelo ma, sprotivilo sa mi celkom.

Cárovi bolo kozľu ľúto, ale čože robiť? — cárica tak nalieha, toľko prosí, až cár konečne privolil, aby kozľu zarezali.

Kozľu vidí, ako už brúsili naň oceľové nože, i zaplakalo a bežalo ku cárovi a prosilo ho:

— Cáre, dovoľ, aby som mohlo k moru zaskočiť a napiť sa z neho.

Cár ho pustil. Kozľu utekalo hneď ku moru, zastalo na brehu a žalostne zakvílilo:

*Alenuška moja milá,
Zlá nastáva pre mňa chvíľa!
Už si brúsia na mňa nože...
Ktože mi teraz pomôže?*

Sestra mu odpovie:

*Ivanuško, drahý brat,
Nemôžem ti pomáhať;
Som vo vode — hlboká je...
Had mi krv zo srdca saje.*

Kozľu zaplakalo a vrátilo sa domov.

Na poludnie kozľu zasa prosilo cára:

— Cáre, pusť ma k moru, vody sa napiť.

Cár ho pustil. Kozľu utekalo čo len vládalo k moru a žalostne zakvílilo:

*Alenuška moja milá,
Zlá nastáva pre mňa chvíľa!
Už si brúsia na mňa nože...
Ktože mi teraz pomôže?*

A sestra mu zasa odpovedá:

*Ivanuško, drahý brat,
Nemôžem ti pomáhať;
Som vo vode — hlboká je...
Had mi krv zo srdca saje.*

Kozľu zaplakalo a vrátilo sa domov.

Cárovi bolo divné, čo to môže znamenať, že sa kozľu ku moru pýta?

A kozľu prosilo po tretíkrát:

— Cáre, pusť ma ku moru, vody sa z neho napiť.

Cár dovolil, ale aj sám šiel za ním. Príde ku moru a čuje — kozľu volá na sestričku:

*Alenuška moja milá,
Zlá nastáva pre mňa chvíľa!
Už si brúsia na mňa nože...
Ktože mi teraz pomôže?*

Sestra mu odpovedá:

*Ivanuško, drahý brat,
Nemôžem ti pomáhať;
Som vo vode — hlboká je...
Had mi krv zo srdca saje.*

Ale kozľu znovu sestru volalo.

Tu Alenušku voda vyhodila na povrch.

Cár skočil ku nej, strhol jej kameň z krku a vytiahol ju na breh. Hneď sa jej počal vypytovať, čo a ako sa stalo? A Alenuška mu všetko dopodrobna vyrozprávala.

Cár sa radoval a kozľu tiež — tak vyskakovalo, a v záhrade sa všetko znovu rozzelenelo a rozkvitlo.

Ale strigu rozkázal cár prísne potrestať: na dvore nakládli vatru a spálili ju na nej. Keď vatra najlepšie blčala, kozľu padlo na zem a v tej chvíli stál tam Ivanuško ako švárny šuhaj. Bolo že to radosti! Žili potom všetci traja spoločne blažene a v pokoji a žijú azda až podnes — ak už neumreli.

O Ivanovi-cárovičovi, vtákovi Ohnivákovi a sivom vlkovi

Za trikrát desiatym morom v istom kráľovstve žil cár Vyslav Andronovič. Mal troch synov: prvý sa volal Dimitrij-cárovič, druhý Vasilij-cárovič, a ten tretí Ivan-cárovič. Cár tento mal takú krásnu a bohatú záhradu, že jej páru nebolo na celom svete; rástli tam rozličné drahé stromy s ovocím a bez ovocia, ale cár obľúbil si medzi všetkými jednu jabloň, a to preto, lebo rodila zlaté jablká. Vták Ohnivák naučil sa lietať do tejto záhrady; mal perie zlaté a oči východnému kryštálu podobné. Zaletúval do záhrady každú noc a sadol si na túto, cárovi Vyslavovi takú vzácnu jabloň, trhal zlaté jabĺčka a potom zas uletel. Cár Vyslav Andronovič sa preto veľmi rmútil. Zavolať teda svojich troch synov ku sebe a povedal im:

— Deti moje milé, kto z vás by sa podobral na to, chytiť v záhrade vtáka Ohniváka? Kto ho chytiť živého, tomu ešte za života dám pol krajiny a po smrti všetko.

Tu jeho deti, cároviči, zvolali jednohlasne:

— Milostivý gosudar-bát'uska, vaše cárske veličenstvo! My sa s veľkou radosťou budeme usilovať chytiť ti toho vtáka Ohniváka a to živého.

Prvú noc šiel Dimitrij-cárovič do záhrady na postriežku a sadol si pod tú jabloň, z ktorej vták Ohnivák jabĺčka trhával. Ale skoro zaspal a tak nepočul, kedy vták Ohnivák priletel a jablká obtrhal. Ráno cár Vyslav Andronovič zavolať k sebe syna Dimitrija-cároviča a opýtal sa ho:

— Čo je, syn môj milý, či si videl vtáka Ohniváka alebo nie?

— Nie, milostivý gosudar-bát'uska, — hovorí Dimitrij-cárovič, — tejto noci nepriletel.

Druhú noc šiel do záhrady na postriežku Vasilij-cárovič. Sadol si pod jabloň, čakal hodinu, čakal ešte jednu, až napokon tak tuho zaspal, že nepočul, ako vták Ohnivák priletel a jablká ošklbal. Ráno cár Vyslav zavolať ho k sebe a spýta sa:

— Čo je, syn môj milý, či si videl vtáka Ohniváka a či nie?

— Milostivý gosudar-bát'uska! On tejto noci nepriletel.

Tretiu noc šiel do záhrady na postriežku Ivan-cárovič; sadol si pod jabloň a čakal hodinu, dve, tri — a razom ožiari sa celá záhrada ako by v nej sto vatier horelo. Priletel vták Ohnivák, sadol na jabloň a začal zlaté jablká šklbať. Ivan-cárovič nepozorovane prikradol sa ku nemu, že ho chytiť za chvost; ale vtáka udržať nemohol, a ostalo mu v ruke len jedno pero z jeho chvosta.

Náhle sa cár Vyslav prebudil, Ivan-cárovič šiel ku nemu a dal mu pero vtáka Ohniváka. Pero bolo také divné a v tmavej chýži svietilo ako zlaté slnko. Cár Vyslav odložil pero do svojej komnaty, ako vec, ktorú si treba nad všetko iné vážiť. Od tých čias vták Ohnivák viac do záhrady nelietal.

Cár Vyslav zasa zavolať svojich synov k sebe a hovorí:

— Deti moje milé, choďte svetom, dám vám svoje otcovské požehnanie. Vyhľadajte vtáka Ohniváka a doneste mi ho živého, a čo som predtým sľúbil, to dostane ten, kto mi vtáka Ohniváka živého donesie.

Dimitrij a Vasilij sa hnevali a závideli mladšiemu bratovi, Ivanovi-cárovičovi, že sa mu podarilo uchytiť pero z chvosta vtáka Ohniváka; poprosili otca o požehnanie a išli hľadať vtáka Ohniváka. Ale Ivan-cárovič prosil tiež o požehnanie. Akokoľvek cár Vyslav namáhal sa odhovoriť Ivana-cároviča od toho, predsa na jeho naliehavé prosby nemohol ho neprepustiť a dal mu svoje požehnanie. Ivan-cárovič vybral si hneď koňa a dal sa na cestu, — kam? to sám nevedel.

Išiel dlho cestou, hradskou, chodníkom, až konečne prišiel na zelenú lúku. A v širom poli pod starou jedľou stojí kamenný stĺp, a na stĺpe sú napísané slová: „Kto sa dá cestou od tohoto stĺpu rovno, bude trpieť hladom a smädom; kto pôjde na stranu pravú, ten bude zdravý a živý, ale jeho kôň zahynie; kto pôjde na ľavú stranu, toho zabijú, ale jeho kôň ostane živý a zdravý.“ Ivan-cárovič prečítal nápis a šiel na pravú stranu, majúť na pamäti, že čo mu aj kôň zahynie, on predsa živý ostane. Šiel deň, dva, tri, a razom zjaví sa pred ním veľký sivý vlk a hovorí:

— Aj, ty junák Ivan-cárovič, veď si čítal nápis na tom stĺpe, že tvoj kôň zahynie, nuž prečo sem ideš? Keď vlk toto dopovedal, roztrhol koňa Ivana-cároviča na dva kusy a odbehol.

Horko zaplakal Ivan-cárovič nad svojím koňom a šiel ďalej peši. Išiel celý deň, unavil sa až na nevyslovenie, a ako si chcel sadnúť, aby si trocha odpočinul, zjavil sa pred ním ten istý sivý vlk a hovorí:

— Ľutujem ťa, Ivan-cárovič, že si tak ustal. Sadni si na mňa a povedz, kam ťa mám zaniest' a prečo?

Ivan-cárovič povedal vlkovi, kam sa chce dostať a vlk s ním utekal lepšie ako kôň. Za nejaký čas, práve v noci, priniesol Ivana-cároviča ku kamennej ohrade, nie veľmi vysokej, zastavil sa a hovorí:

— No, Ivan-cárovič, teraz zo mňa zoskoč a prelez cez túto kamennú ohradu. Za ňou je záhrada a v tej

záhrade sedí vták Ohnivák v zlatej kletke. Ty vtáka Ohniváka vezmi, ale zlatej kletky sa nedotýkaj, lebo by ťa chytily!

Ivan-cárovič ľahko preliezol cez kamennú ohradu, zazrel vtáka Ohniváka a s údivom sa naň prizeral. Vtáka vybral z kletky a išiel nazad; ale potom si pomyslel: Prečo som vzal vtáka Ohniváka z kletky, kam ho posadím? Vrátil sa teda, ale ako sňal zlatú kletku, razom strhol sa po záhrade veľký lomož a hurt, lebo ku zlatej kletke viedli struny. Strážnici sa hneď prebudili, pribehli do záhrady, chytily Ivana-cároviča i s vtákom Ohnivákom a priviedli ho k cárovi, ktorý sa volal Dolmat. Cár Dolmat sa veľmi rozhneval na Ivana-cároviča a zakričal na neho hrozným a zlostným hlasom:

— Mládenče, či sa nehanbiš kradnúť? A kto si, z ktorej krajiny si, kto ti je otec, a aké ti meno?

Ivan-cárovič mu odpovedal:

— Som synom cára Vyslava Andronoviča, a meno mi je Ivan-cárovič. Tvoj vták Ohnivák každú noc zalietal do našej záhrady a trhal tam zlaté jablká z najmilšej otcovej jablone; preto ma otec poslal, aby som vtáka vyľadil a priniesol mu ho.

— Oj, ty mladý junák, Ivan-cárovič, — zvolal cár Dolmat, — či sa to svedčí tak robiť, ako si ty robil? Ty si mal prísť ku mne a ja by som ti bol vtáka Ohniváka poctivo dal. Či to bude pekné, keď teraz pošlem do všetkých krajín zvest', ako nečestne si sa choval v mojej zemi? Ostatne, počúvaj, Ivan-cárovič! Ak mi preukážeš službu: prejdeš cez trikrát deväť krajín, do trikrát desiatej ríše a dostaneš pre mňa od kráľa Afrona zlatohrivého koňa, tak ti odpustím tvoju ťažkú vinu a so všetkou cťou ti vtáka Ohniváka dám.

Zarmútil sa Ivan-cárovič a išiel od cára Dolmata k sivému vlkovi a vyrozprával mu všetko, čo mu cár Dolmat povedal.

— Oj, ty mladý junák, Ivan-cárovič! — hovorí sivý vlk, — prečo si nepočúvol moje slová a prečo si vzal i zlatú kletku?

— Odpusť! — vyhovárал sa Ivan-cárovič.

— Nuž nech je tak, — hovorí sivý vlk, — sadni chytro na mňa a ja ťa zanesiem, kam ti treba.

Ivan-cárovič s radosťou vyskočil na chrbát vlka a vlk bežal — ako dlho, o tom povest' nehovorí, — až konečne pribehol za tmavej noci do ríše cára Afrona. Keď zastal pred stajňami vystavanými z bieleho kameňa, hovorí sivý vlk Ivanovi-cárovičovi:

— Vojdi, Ivan-cárovič, do týchto stajní a vezmi zlatohrivého koňa. Ale tam na stene visí zlatý kantár, ten neber, lebo bude zle!

Ivan-cárovič vošiel do stajne, vzal zlatohrivého koňa a pobral sa nazad. Ale vtom zazrel na klinici visieť zlatý kantár a zapáčil sa mu tak, že aj ten vzal. Ale ledva že ho sňal, nastal po všetkých stajniach veľký lomož a hurt, lebo ten kantár bol na strunách. Strážnici sa prebudili, Ivana-cároviča chytily a zaviedli pred cára Afrona. Cár Afron začal ho hneď vypočúvať:

— Oj, ty mladý junák! Povedz mi, kto si, z ktorej si krajiny, kto ti je otec a aké ti meno?

— Som synom cára Vyslava Andronoviča, a meno mi je Ivan-cárovič.

— Ach, ty mladý junák, Ivan-cárovič! — hovorí cár Afron, — či tak má robiť šľachetný rytier? Ty si mal prísť ku mne, a ja by som ti bol koňa poctivo dal. Či to bude pekné, keď teraz pošlem do všetkých krajín zvest', ako nečestne si sa zachoval v mojej ríši? Ostatne, počúvaj, Ivan-cárovič! Ak mi preukážeš službu a prejdeš za trikrát deväť krajín do trikrát desiatej ríše a dostaneš pre mňa kráľovnú Krásnu Elenú, do ktorej som už od dávna dušou i srdcom zaľúbený, ale ju dostať nemôžem, potom ti vinu odpustím a dám ti poctivo zlatohrivého koňa aj so zlatým kantárom. Ale ak mi túto službu nevykonáš, tak pošlem o tebe zvest' do všetkých krajín, že si zlodej bez cti.

Vyšiel Ivan-cárovič z paláca a horko zaplakal.

Zašiel k sivému vlkovi a vyrozprával mu všetko, čo a ako sa stalo.

— Oj, ty mladý junák, Ivan-cárovič! — dohovára mu vlk — prečo si nepočúvol moje slová a vzal i zlatý kantár?

— Dopustil som sa viny pred tebou, odpusť! — hovorí Ivan-cárovič.

— Dobre, nech si je tak! — pokračoval sivý vlk, — sadni na mňa a zanesiem ťa, kam ti treba.

Ivan-cárovič sadol na vlka a vlk bežal ako strela, až dobehol do ríše kráľovnej Krásnej Eleny, ku zlatým mrežiam jej záhrady.

Tu hovorí vlk Ivanovi:

— Teraz zlez zo mňa, Ivan-cárovič, vráť sa nazad po tej istej ceste a čakaj na mňa v širom poli pod zeleným dubom.

Ivan-cárovič išiel, kam mu vlk rozkázal. A vlk si sadol ku tým zlatým mrežiam a čakal, kým pôjde

kráľovná Krásna Elena na prechádzku. Keď sa slnko už klonilo ku západu, kráľovná Krásna Elena vyšla do záhrady na prechádzku so slúžkami a dvorankami. Keď prišla k tomu miestu, kde vlk za mrežami sedel, vlk razom preskočil mreže, uchytí kráľovnú Krásnu Elenu, preskočil s ňou mreže a bežal, čo mu len sily stačili. Zabehol do šireho poľa pod zelený dub, kde na neho Ivan-cárovič čakal a povedal mu:

— Teraz aj ty chytro vysadni na mňa!

Ivan-cárovič tak urobil a sediac na vlkovi s kráľovnou Krásnou Elenou, náramne si ju obľúbil a ona jeho, a keď sivý vlk dobehol k ríši cára Afrona, tu sa cárovič veľmi zarmútil a začal horko plakať. Vlk sa spýtal:

— Prečo plačeš, Ivan-cárovič?

— Priateľ môj drahý, sivý vlk! Ako by som nemal plakať a žiaľiť? Z celého srdca som si obľúbil kráľovnú Krásnu Elenu, a teraz ju mám odovzdať cárovi Afronovi za zlatohrivého koňa a ak ju neodovzdám, cár Afron ma zneuctí vo všetkých ríšach.

— Mnoho som ti slúžil, Ivan-cárovič, — odvetí vlk, — poslúžim ti aj teraz. Počúvaj, Ivan-cárovič! Ja sa premením na kráľovnú Krásnu Elenu a ty ma odveď ku cárovi Afronovi a vezmi od neho zlatohrivého koňa. Cár Afron si bude myslieť, že ja som naozaj kráľovná Krásna Elena. A keď ty vysadneš na zlatohrivého koňa a ďaleko ubehneš na ňom, ja požiadam cára Afrona o dovolenie prejsť sa po širom poli, a keď ma on pustí so slúžkami a dvorankami a my budeme v širom poli, tak si len na mňa spomeň a ja budem pri tebe.

Keď toto sivý vlk dopovedal, udrel sa o zem a premenil sa na kráľovnú Krásnu Elenu. Ivan-cárovič vzal sivého vlka a išiel s ním do paláca k cárovi Afronovi, a kráľovnú Krásnu Elenu popýtal, aby ho čakala za mestom. Keď Ivan-cárovič prišiel ku cárovi Afronovi s domnelou Krásnou Elenou, tu sa cár vo svojom srdci veľmi zaradoval, že dostal poklad, po ktorom už od dávna túžil. S radosťou dal teda Ivanovi-cárovičovi zlatohrivého koňa.

Ivan-cárovič vysadol na neho a pobral sa chytro za mesto. Tu vysadil k sebe kráľovnú Krásnu Elenu a pustil sa cestou ku ríši cára Dolmata.

Sivý vlk žil u cára Afrona deň, druhý, tretí namiesto Krásnej Eleny, a na štvrtý deň prišiel prosiť cára Afrona, aby mu dovolil prechádzať sa v širom poli, žeby si zahnal túžbu za domovom a krutý smútok. I hovorí cár Afron:

— Ach, ty moja krásna kráľovná Elena, tebe k vôli k všetkému privolím.

A hneď rozkázal slúžkam, komorným, paniam a dvorankám ísť s kráľovnou Elenou na prechádzku do šireho poľa.

A Ivan-cárovič šiel cestou-necestou s Krásnou Elenou a tak sa s ňou zahovoril, že až zabudol na sivého vlka. Jednako si konečne na neho spomenul: Ach kde je, kde môj dobrý, sivý vlk?

A tu, kde sa vzal, tam sa vzal, stojí pred Ivanom-cárovičom sivý vlk a hovorí:

— Teraz chytro sadni na mňa, Ivan-cárovič, a Krásna Elena nech jazdí na zlatohrivom koni.

Tak sa aj stalo a putovali do ríše cára Dolmata. Išli, išli — ako dlho išli, to povest' nespomína — až došli do ríše a na tri versty¹ sa pred mestom zastavili. Ivan-cárovič začal prosiť sivého vlka:

— Priateľ môj milý, sivý vlk! Vykonal si mi už mnoho neoceniteľných služieb a vykonaj mi aj poslednú: či sa nemôžeš premeniť na zlatohrivého koňa namiesto tohoto, lebo by som sa s ním nerád rozlúčil?

V tej chvíli udrel sa sivý vlk o zem a premenil sa na zlatohrivého koňa. Ivan-cárovič nechal kráľovnú Krásnu Elenu na zelenej lúke, vyšvihol sa na sivého vlka a išiel do paláca cára Dolmata. A ako tam prišiel a cár Dolmat zazrel Ivana-cároviča na zlatohrivom koni: hneď vyšiel zo svojich komnát a na širokom nádvorí srdečne privítal Ivana-cároviča. Cár Dolmat z veľkej radosti dal hneď vystrojiť skvelú hostinu i sadli za stoly dubové, pokryté vyšívanými obrusmi a jedli a pili a veselili sa celé dva dni; tretieho dňa dal cár Dolmat Ivanovi-cárovičovi vtáka Ohniváka aj so zlatou klietkou. Cárovič vzal vtáka a vyšiel za mesto, sadol na zlatohrivého koňa, posadil vedľa seba kráľovnú Krásnu Elenu a pobral sa domov. Na druhý deň potom chcel cár Dolmat vyjsť na prechádzku na zlatohrivom koňovi; ale náhle sa kôň pustil do behu, zhodil cára Dolmata, premenil sa na sivého vlka a ponáhlal sa dohoniť Ivana-cároviča.

— Ivan-cárovič, — hovorí — teraz chytro presadni na mňa a kráľovná Krásna Elena nech ide na zlatohrivom koňovi.

¹Ruská miera dĺžky, 1 versta = 1066 metrov.

Ivan-cárovič presadol na sivého vlka a dali sa na cestu.

Keď došli na to miesto, kde sivý vlk roztrhal koňa Ivana-cároviča, zastavili sa, a vlk hovorí:

— No, Ivan-cárovič, poslušil som ti verne a spravodlivo. Hľa, tu na tomto mieste roztrhal som tvojho koňa na dva kusy a k tomuto miestu som ťa doviedol. Teraz presadni na koňa zlatohrivého a ja viac nie som tvojím sluhom.

Toto dohovoriac, sivý vlk pobehol a zmizol, Ivan-cárovič horko zaplakal za ním; ale čo sa dalo robiť, šiel svojou cestou s kráľovnou Krásnou Elenou.

Ako dlho takto šli, povest' nehovorí, ale keď boli asi na dvadsať vierst od ríše otcovskej, zastavili sa, zosadli, koňa zlatohrivého uviazali o strom, a oba ľahli si pod košatý strom, aby si trochu odpočinuli. Klietku s vtákom Ohnivákom postavili vedľa seba. Od dlhej cesty ustatí boli oba, a tak nie div, že o chvíľu tuho zaspali.

V tom čase dvaja bratia Ivana cároviča: Dimitrij a Vasilij cároviči kráčali okolo. Chodili po všelijakých ríšach a nenájdúc nikde vtáka Ohniváka, práve sa vracali domov. Náhodou našli spiaceho brata Ivana-cároviča so spiacou Krásnou Elenou. Keď zazreli vtáka Ohniváka a zlatohrivého koňa, hneď sa rozhodli svojho brata Ivana-cároviča na smrť zmárniť. Dimitrij-cárovič vytasil z pošvy meč a vrazil ho do prs Ivana-cároviča. Potom zobudil kráľovnú Elenu a začal sa vypytovať:

— Krásna dievčina! Z ktorej si ríše, kto ti je otcom a aké je tvoje meno?

Kráľovná Krásna Elena uvidiac Ivana-cároviča mŕtveho, náramne sa preľakla a v horkých slzách hovorí:

— Som kráľovná Krásna Elena a dostal ma Ivan-cárovič, ktorého ste na zlú smrť vydali. Boli by ste bývali dobrí rytieri vtedy, keby ste boli s ním išli do širého poľa a živého premošli; ale vy ste ho zabili spiaceho; akej pochvaly sa vám za to dostane? Spiaci človek ako mŕtvy!

Dimitrij-cárovič priložil meč na hrud' kráľovnej Krásnej Eleny a vyhrážajúc sa, hovorí:

— Čuj, Krásna Elena, teraz si v našich rukách! My ťa dovedieme k nášmu otcovi, cárovi Vyslavovi Andronovičovi a ty mu povedz, že my sme dostali aj teba, aj vtáka Ohniváka, aj koňa zlatohrivého.

Kráľovná Krásna Elena zľakla sa smrti, a čo inšieho mohla robiť, prisľúbila všetko, čo jej kázali. Tu Dimitrij-cárovič s Vasilom-cárovičom ťahal žreb, komu má pripadnúť kráľovná Krásna Elena a komu kôň zlatohrivý. A žreb padol tak, že krásnu kráľovnú má dostať Vasilij-cárovič a koňa zlatohrivého Dimitrij-cárovič.

Ivan-cárovič ležal zo tridsať dní mŕtvy na tom mieste a tu pribehol sivý vlk a poznal čuchom Ivana-cároviča. Chcel mu pomôcť, vzkriesiť ho, ale nevedel ako. V tej chvíli pobadá sivý vlk vranu s dvoma vránatami, ktoré lietali nad mŕtvolou a chceli sa na ňu spustiť, aby si na jej mäse pochutnali. Sivý vlk sa ukryl za krovie a náhle sa vrany spúšťali na mŕtvolu, vyskočil a chmatol jedno vrána, aby ho na dva kusy roztrhol. Vrana sa hneď spustila na zem, sadla si neďaleko sivého vlka a hovorí:

— Ej, ty sivý vlk! Nedotýkaj sa môjho mláďaťa, veď ti nič neurobilo.

— Počúvaj, vrana, — hovorí sivý vlk, — ja sa tvojho mláďaťa nedotknem, keď mi preukážeš službu. Zaleť za trikrát deväť krajinami do trikrát desiatej ríše a dones mi mŕtvu a živú vodu.

— Preukážem ti tú službu, — odhovorí vrana, — len môjmu synovi neublížuj!

Ledva dopovedala tieto slová, vrana odletela. Na tretí deň sa vrátila s dvoma fľaškami; v jednej — voda mŕtva, v druhej voda živá. Sivý vlk prevzal oboje a roztrhol vrána na dvojce. Pokropil ho potom vodou mŕtvou, — zrástlo sa, pokropil vodou živou — ožilo. Potom vlk pokropil vodou mŕtvou Ivana-cároviča — telo zrástlo, pokropil vodou živou — Ivan-cárovič vstal a preriekol:

— Ej, ako dlho som spal!

Na to mu hovorí sivý vlk:

— Áno, Ivan-cárovič, bol by si spal naveky, keby nebolo mňa; veď teba bratia zabili a kráľovnú Krásnu Elenu, i koňa zlatohrivého, i vtáka Ohniváka odvedli so sebou! Ale teraz sa ponáhľaj čo môžeš najlepšie, tvoj brat Vasilij-cárovič má dnes sobáš s tvojou nevestou kráľovnou Krásnou Elenou, a aby si sa čím skorej dostal domov, vysadni na mňa, ja ťa ta zanesiem.

Ivan-cárovič s radosťou sadol na sivého vlka: vlk bežal ako mu len para stačila do ríše cára Vyslava Andronoviča a čochvíľa boli pri meste.

Ivan-cárovič zoskočil, vošiel do mesta a stúpал zrovna do paláca. Tu videl, ako si brat Vasilij-cárovič po sobáši sadá za stôl. Kráľovná Krásna Elena zbadala hneď Ivana-cároviča, skočila od stola, padla mu okolo krku a vybozkávala ho.

Potom zvolala radostným hlasom:

— Toto je môj milý ženích Ivan-cárovič, a nie tento zločinec, ktorý tu za stolom sedí!

Tu vstal cár Vyslav Andronovič a začal sa kráľovnej Krásnej Eleny vypytovať, čo to všetko znamená. Krásna Elena povedala mu potom pravdu, všetko tak a dopodrobna, čo a ako sa stalo. Cár Vyslav Andronovič sa veľmi nahneval na svojich synov, cárovičov Dimitrija a Vasilija, a v tej chvíli ich dal vrhnúť do žalára. A Ivan-cárovič slávil sobáš s kráľovnou Krásnou Elenou a žil s ňou v láske a priateľstve tak, že jeden bez druhého ani minúty byť nemohli.

Krásna Vasilisa

V istej krajine žil kupec. Dvanásť rokov bol ženatý a mal len jediná dcéru, krásnu Vasilisu. Keď matka umrela, dievča malo osem rokov. Umierajúc, zavolala matka dcéru ku sebe, vyňala spod vankúša bábiku, dala ju Vasilise a hovorí:

— Umieram, a spolu s materinským požehnaním dávam ti túto bábiku; maj ju vždy pri sebe a nikomu jej neukazuj; ale ak ťa stihne nejaký žal, nejaké nešťastie, daj jej jesť a pýtaj ju o radu. Naje sa a povie ti, ako si máš pomôcť.

Keď toto dohovorela, pobožkala dcéru a umrela.

Po smrti ženinej žiaľil a smútil kupec ako sa patrilo, ale neskôr začal premýšľať, ako by sa zas oženil. Bol človekom pekným, o nevesty nebola núdza, ale najviac sa mu páčila istá vdovička. Bola už ako sa vravieva „v rokoch“, mala svoje dve dcéry asi v tom istom veku, ako Vasilisa — a bola dobrá gazdiná a skúsená matka.

Kupec si ju naozaj vzal za ženu, ale sklamal sa; nenašiel v nej dobrú matku pre Vasilisu. Vasilisa bola prvou krásavicou v celej obci, macocha a jej dcéry závideli jej krásu, týrali ju všemožnými prácami, aby od namáhania schudla, vetrom a slnkom ohorela; ťažký bol jej život!

Vasilisa znášala všetko bez reptania a každým dňom silnela a stávala sa krajšou, a macocha i dcéry chudli od zlosti a stávali sa každým dňom škaredšími, hoci ustavične len sedeli so založenými rukami, ako nejaké urodzené panie. Ako sa to mohlo stať? Vasilise pomáhala jej bábika. Bez nej kdeže by bola mohla zvládnuť všetku tú prácu! Vasilisa často ani sama nezjedla, čo dostala a len bábike nechávala najlepší kúsok; keď si všetci ľahli, zamkla sa do svojej komôrky a núkala bábiku: Jedz, bábika moja drahá, najedz sa a vypočuj moju biedu. Žijem v dome otcovom, radosti nemám, macocha ma vyháňa z bieleho sveta. Nauč ma, ako mám byť a žiť a čo robiť?

Bábika sa naje a potom jej dáva rady, teší ju v zármutku a ráno každú prácu za Vasilisu vykoná; Vasilisa si len v chládočku hovie a kvietky trhá, medzitým sú hriadky vypleté, zelenina poliata, voda nanosená a v kuchyni oheň nakladený. Bábika jej ukáže ešte aj zelinku proti ohoreniu. Dobré bolo žiť Vasilise s bábikou.

Minulo niekoľko rokov, Vasilisa vyrástla a bola už na vydaj. Všetci ženisi v obci sa uchádzajú o ňu, o dcéry macochine sa nik ani neobzrie. Macocha sa zlostí ešte viac ako predtým a všetkým pytačom odpovedá: „Nevydám mladšiu prv, ako staršie,“ a odpraviač pytačov, vylieva svoju zlosť na Vasilise bitkou.

V tom asi čase musel kupec na dlhší čas odísť z domu za svojimi obchodnými vecami. Macocha sa presťahovala do druhého domu; neďaleko toho domu bol tmavý les a v ňom na lúke stála chalupa. V tejto chalupe žila Baba-Jaga (striga); nikoho k sebe nepripúšťala a jedla ľudí ako kurence. Keď sa už presťahovali, kupcová ustavične posielala nenávidenú Vasilisu do lesa pre čo-to; ale ona sa vždy šťastne vrátila: bábika jej ukazovala cestu a nepustila jej k domu Baby-Jagy.

Prišla jaseň. Macocha všetkým trom dievkam rozdala večernú prácu: jednej naložila paličkovať čipky, druhej pliesť pančuchy a Vasilise priať — každej na hodiny. Zahasila oheň v celom dome a sama si ľahla spať.

Dievky pracovali. Tu odhorelo z lojovej sviečky, jedna z macochiných dcér vzala tratiknôt, aby opravila sviečky, ale miesto toho na príkaz matkin, akoby náhodou zhasla sviečku.

— Čo budeme teraz robiť? — povedali dievky — ohňa niet v celom dome a naša práca ešte nie je zvršená. Musí sa ísť pre oheň k Babe-Jage!

— Mne svietia špendlíky — povedala tá, čo paličkovala čipky, ja nepôjdem.

— Ja tiež nepôjdem, — povedala tá, čo plietla pančuchy, — mne svietia ihlice.

— Tak musíš ty ísť pre oheň! — zvolali obe sestry odrazu, — choď ku Babe-Jage! — a vystrčili Vasilisu z chýže.

Vasilisa šla do svojej komôrky, postavila pred bábiku pripravenú večeru a hovorí:

— Tu máš, bábika moja, zajedz si a vypočuj moje trápenie: mám ísť pre oheň ku Babe-Jage; Baba-Jaga ma zje.

Bábika sa najedla a oči jej zasvietili, ako dve sviečky.

— Neboj sa, Vasilička — hovorí, — choď, kam ťa posielajú, len maj ma vždy pri sebe. So mnou sa ti nestane nič zlého ani u Baby-Jagy.

Vasilisa sa zobrala, strčila bábiku do vrecka a prežehnajúc sa, vstúpila do tmavého lesa.

Ide so strachom. Tu sa ponáhľala popri nej jazdec: sám je biely, odetý je do bieleho rúcha, i kôň pod ním i kantáre sú biele; vonku začalo svitať.

Vasilisa ide ďalej, stretne druhého jazdca; sám je červený, odtý je do červeného rúcha, kôň červený; slnko začalo vychádzať.

Vasilisa išla celú noc a celý deň a až nasledujúceho večera došla na lúku, kde stála chalupa Baby-Jagy; plot okolo chalupy bol z ľudských kostí, na plote trčali ľudské lebky s očami, miesto zárubní na vrátach boli ľudské hnáty, miesto závory — ľudské ruky, miesto zámku — ústa s ostrými zubami.

Vasilisa hrôzou skoro skamenela.

Tu zasa išiel jazdec: sám je čierny, odtý do čierneho rúcha a na čiernom koni; dojazdil ku bráne Baby-Jagy a zmizol, akoby sa bol prepadol; nastala noc. Lež tma netrvala dlho. Všetkým lebkám na plote zasvietili oči a na celej lúke bolo vidno, ako vo dne. Vasilisa sa triasla strachom, ale nevediac kam odbehnúť, ostala stáť.

Skoro ozval sa v lese strašný šum: stromy praskali, suché lístie šušťalo; z lesa vyšla Baba-Jaga, — ide v mažiari, tlkom ho poháňa, a metlou stopy zmetá. Prišla k vrátam, zastavila sa a voňajúc okolo seba, zvolala: „Fi, fi, človečina tu páchne! Kto je tu?“

Vasilisa pristúpila ku starene so strachom a hlboko sa pokloniac, hovorí:

— To som ja, babuška; macochine dcéry poslali ma ku tebe pre oheň!

— Dobre, — hovorí Baba-Jaga, — poznám ich, ostaň u mňa, pracuj tu, potom ti dám ohňa. Ak tak neurobíš, zjem ťa!

Potom sa obrátila ku vrátam a skríkla: „Aj, moje mocné závory, odomknite sa, vráta moje široké, otvorte sa!“ Vráta sa otvorili, Baba-Jaga vošla, pohvizdujúc si; za ňou vošla Vasilisa a všetko sa zasa zavrelo. Vošli do chyže. Baba-Jaga sa roztiahla a hovorí Vasilise:

— Podávaj, čo je v peci, chcem jesť!

Vasilisa zapálila smoleniu o lebky, ktoré boli na plote a začala Babe-Jage vyťahovať pokrm z pece, a bolo týchto pokrmov pre desiatich ľudí; z pivnice priniesla kvasu, medu, piva a vína. Baba-Jaga všetko pojedla a vypila sama. Vasilise nechala len trocha ščí,¹ krajec chleba a kúsok bravčového mäsa.

Baba-Jaga išla spať a hovorí:

— Keď zajtra odídem, ty hľad' vyčistiť dvor, zameť chyžu, uvar obed, priprav bielizeň, zo sýpky vezmi mieru pšenice a vyber z nej kúkoľ! Ale nech je to všetko hotové, ináč ťa zjem!

Po tomto rozkaze Baba-Jaga tvrdo zaspala, až chrápala. Vasilisa postavila to, čo jej Baba-Jaga nechala na večeru, pred bábiku a so slzami v očiach sa žalovala:

— Tu máš, bábika moja drahá, zajedz si a vypočuj moje trápenie. Ťažkú mi uložila Baba-Jaga robotu a vyhráza sa, že ma zje, ak to všetko nevykonám. Pomôž mi!

Bábika i teraz bola ku pomoci hotová a odpovie:

— Neboj sa, krásna Vasilisa, navečeraš sa, pomodli sa a ľahni si spať: ráno je múdrejšie večera.

Zavčasu prebudila sa Vasilisa, i Baba-Jaga vstala a pozrela oblokom, oči lebiek hasli; tu mihol sa biely jazdec — a počalo razom svitať. Baba-Jaga vyšla na dvor, zahvízdala — a pred ňou sa zjavil mažiar, tlk a metla. Mihol sa červený jazdec — slnko vyšlo. Baba-Jaga sadla do mažiara a vyšla zo dvora, tlkom poháňa, metlou stopy zmetá. Ostala Vasilisa sama, obzrela si dom Baby-Jagy, začudovala sa nad hojnosťou všetkého a zastavila sa v rozmýšľaní, do ktorej práce by sa mala najsamprv chytiť?

Obzrie sa a hľa, všetka práca je hotová, bábika práve vyberá posledné zrnko kúkoľu z pšenice.

— Ach, ty moja vykupiteľka! — povie Vasilisa k bábike, — ty si ma zachránila pred nešťastím!

— Tebe ostáva iba uvariť obed — hovorí bábika, a vhupla do vrečka Vasilise, — var pekne a dobre, a odpočin si tiež.

Keď sa zvečeriло, prestrela Vasilisa na stôl a očakáva Babu-Jagu. Začalo mrkať, za vrátami sa mihol čierny jazdec a zotmilo sa, len oči lebiek svietili.

Zapraskali stromy, zašumelo lístie, — ide Baba-Jaga. Vasilisa ju pekne privítala.

— Je všetko hotové? — pýta sa Baba-Jaga.

— Pozri sama, babuška! — hovorí Vasilisa.

Baba-Jaga sa najedla, išla spať, ale prvej prikázala Vasilise:

— Zajtra rob to isté čo dnes, ale okrem toho vezmi zo sýpky mak a vyčisti ho pekne po zrníčku; ktosi od zlosti primiešal do neho piesku.

¹Kapustnica.

Hneď ako dohovorila, obrátila sa ku stene a začala chrápať.

Vasilisa začala kŕmiť bábiku. Bábika sa najedla a povedala jej tak ako včera: „Pomodli sa a choď spať. Ráno je múdrejšie, ako večer. Všetko bude hotové, Vasilička!“

Zavčas rána Baba-Jaga zasa vyšla zo dvora v mažiari a Vasilisa s bábikou hneď všetku robotu vykonali. Starena sa vrátila, prezrela všetko a skríkla: „Moji verní sluhovia, vyprešujte mi z maku olej!“

A tu sa zasa zjavili tri páry rúk, schytili mak a zmizli. Baba-Jaga sadla si obedovať a Vasilisa postavila sa mlčky vedľa nej.

— Prečo nič nehovoriš, — dohovárala jej Baba-Jaga, — a stojíš tu, ako nemá!

— Neodvážila som sa, — hovorí Vasilisa, — ale ak dovolíš, rada by som sa ťa niečo opýtala.

— Opýtaj sa, ale nie každá otázka vedie k dobrému: ak budeš mnoho vedieť, skoro zostarneš.

— Chcem sa ťa len opýtať, babuška, na to, čo som videla; keď som išla ku tebe, dohonil ma jazdec na bielom koni, sám bol biely a v bielom odeve; kto to bol?

— To bol môj deň, — hovorí Baba-Jaga.

— Potom ma dohonil iný jazdec na červenom koni, sám bol červený a v červenom odeve, kto to bol?

— To je moje slnko jasné.

— A čo znamená ten čierny jazdec, ktorý ma dohonil pri samých vrátach?

— To je moja tmavá noc, — všetci traja sú moji verní sluhovia.

Vasilisa rozpamätala sa na tie tri páry rúk, ale mlčala.

— Prečo sa neopytuješ ďalej? — hovorí Baba-Jaga.

— Mám už dosť toho; ty si sama povedala, že kto mnoho vie, skoro zostarie.

— Dobre, — riekla Baba-Jaga, — že sa pýtaš len na to, čo si videla pred dvorom a nie vo dvore. Nemám rada, aby sa mi smeti z domu vynášali. Ale teraz sa teba pýtam: ako si mohla stihnúť všetku prácu, ktorú som ti naložila?

— Požehnanie matkino mi pomáha, — odpovedala Vasilisa.

— Tak teda ber sa odo mňa, blahoslavená dcéra, mne nie sú treba blahoslavení ľudia!

Vytiahla Vasilisu z chyže, vystrčila ju za vráta, sňala lebkú s horiacimi očami a nastoknúc ju na kôl, dala ju dievčine, a hovorí:

— Tu máš oheň pre macochine dcéry, vezmi ho, veď ťa ony preň sem poslali.

Vasilisa sa rozbehla domov pri svetle lebký, ktorá pred úsvitom sama od seba zhasla, a konečne k večeru druhého dňa dostala sa domov. Keď bola pri vrátach, chcela lebkú zahodiť. „Doma už iste ohňa nepotrebuješ,“ — pomyslela si. Lež tu razom ozval sa dutý hlas z lebký:

„Nezahadzuj ma, zanes ma k macoche!“

Ona pozrela na dom macochy a keď nevidela ani v jednom obloku svetlo, rozhodla sa vojsť s lebkou. Najsamprv ju privítali láskavo a povedali jej, že od tých čias nemali ohňa a samy si ho vykresali nemohli; keď si ho doniesli od susedov, zhasol, náhle s ním vkročili pod strechu.

— Azda sa tvoj oheň udrží, — doložila macocha.

Vniesli lebkú do chyže, ale oči lebký ako hľadia na macochu a jej dcéry, tak ich pálili. Ukryli sa, lež kamkoľvek sa vrhli, oči ich všade prenasledujú; do rána ich spálili na číročistý uhol, jedine Vasilisy sa nedotkli.

Ráno Vasilisa pochovala lebkú, zamkla dom na zámok, vybrala sa do mestečka a poprosila istú osamelú žijúcu starenku, aby ju vzala k sebe. Žila u nej a čakala na otca. Raz hovorí starenke:

— Je mi clivo, starenka, takto bez práce vysedávať, kúp mi najlepšieho ľanu, budem aspoň priať!

Starenka hneď išla kúpiť pekného ľanu a Vasilisa dala sa do práce, všetko len tak horelo jej pod rukou a priadza je krásna a tenká ako vlások. Priadze sa nazbieralo mnoho a bolo by ju treba utkať, ale krosien nebolo takých, aké by sa boli hodili na túto jemnú priadzu, a aj nik sa nechcel podobrať takéto krosná zhotoviť. Vasilisa rozpomenula sa na svoju bábiku a ona jej hovorí:

— Prines mi nejaké staré brdo a starý člnok a trocha konskej hrivy, všetko ti urobím.

Vasilisa to všetko zaopatřila, išla spať a bábika do rána zhotovila krosná. Do konca zimy plátno bolo utkané, a bolo také jemnučké, akého skoro ani vídať nebolo. Na jar plátno vybielili a Vasilisa hovorí starenke:

— Predaj, starenka, to plátno a utŕžené peniaze si ponechaj.

— Oj panenka, také plátno nik nenosí, okrem samého cára; zanesiem ho do paláca.

Išla starenka k cárskemu palácu a prechádzala sa okolo okien. Zazrel ju cár a pýta sa jej:

— Starenka, čo si praješ?

— Vaše cárske veličenstvo, — hovorí starenka — doniesla som zázračný tovar, nikomu okrem teba ho neukážem.

Cár rozkázal, aby starenku pustili dnu a ako videl plátno, začudoval sa.

— Čo žiadaš zaň? — pýta sa cár.

— Cenu povedať nemôžem, cár-baťuška, doniesla som ti ho do daru.

Podľakoval sa cár, a prepustil starenku a obdaroval ju malým darom. Začali z toho plátna šiť cárovi košeľe, postrihali plátno, ale nemohli nájsť krajčírku, ktorá by si bola trúfala košeľe ušiť. Hľadali dlho, ale nenašli. Konečne si dal cár predvolať starenku a hovorí:

— Keď si takéto plátno napriadla a utkala, budeš musieť viesť z neho aj košeľe ušiť.

— Nie, gosudar, ja som to plátno nepriadla a netkala, — vyhovára sa starenka — to je práca mojej chovanice.

— Nech ich teda ona ušije!

Vrátila sa starenka domov a vyrozprávala o všetkom Vasilise.

— Vedela som — povie Vasilisa — že ma tá práca neminie!

Zavrela sa teda do svojej komôrky a dala sa do práce. Šila usilovne a čochvíľa bolo dvanásť košiel' hotových. Starenka zanesla košeľe cárovi a Vasilisa sa umyla, do čistého obliekla a sadla ku obloku. Sedí a čaká a tu vidí, že ide do domu cársky sluha. Keď vošiel, hovorí:

— Cár-gosudar chce vidieť umelkyňu, ktorá mu košeľe ušila a chce ju odmeniť zo svojich cársnych rúk.

Pobrala sa teda Vasilisa a zastala pred cárovou tvárou. Ako cár zazrel krásnu Vasilisu, tak sa mu zapáčila, že povedal:

— Nie, krásavica, nerozlúčim sa s tebou, ty budeš mojou ženou.

A cár pochytil Vasilisu za jej biele ruky, posadil ju vedľa seba a hneď i slávili svadbu.

Otec sa onedlho vrátil a radoval sa z Vasilisinho šťastia. Vasilisa vzala starenku ku sebe a bábiku až do smrti nosila vo vrecku.

Žabka-cárovná

V istom cárstve, v istej ríši za morami hlbokými, za horami vysokými žil cár s cáricou. Dlho žil cár na bielom svete, ostarel, ale mal na pomoc troch synov, troch cárovičov — mladých, slobodných, odvážnych tak, že sa to v povesti ani opísať nedá. Lietajú celý deň na bohatierskych koňoch, práve tak ako sokoli vo výšinách podoblačných. Všetci traja bratia boli udatní, ale z nich najlepší, najudatnejší bol brat najmladší, ktorému bolo meno Ivan-cárovič. Raz pozval starý cár synov svojich ku sebe a hovorí:

— Deti moje milé, už ste dospeli a je čas pomýšľať na nevesty. Vezmite si strely, vyjdite do poľa, natiahnite luky a pusťte strely každý v inú stranu; na čí dvor padne strela, tam hľadajte si nevesty.

Pustil strelu najstarší brat a padla na panský dvor práve proti dievčenským komnatám; vystrelil brat prostredný, letela strela ku kupcovi a zastavila sa pri červených schodoch, a na tých schodoch stála dievčina, dcéra kupcova; pustil strelu najmladší brat — strela zahvižďala a zmizla z očí.

Ivan-cárovič dlho nemohol nájsť svoju strelu a zarmútil sa. Celé dva dni chodil po lúkach, po hájoch a tretieho dňa dostal sa ku močarínám. V bahne zazrel žabku, a ona mala jeho strelu.

Chcel utiecť a nehlásiť sa ku strele, ale žaba zakvákala:

„Kvá, kvá, Ivan-cárovič, pod' ku mne, vezmi si svoju strelu, ináč z bahna jakživ nevyviazneš.“

Čo tu robiť? Ivan-cárovič vzal konečne žabku, strčil ju do vачku a pobral sa zronený domov.

Prišiel k otcovi a hovorí:

— Ako si vzial žabu za ženu, taká kvakuška nie je pre mňa!

— Vezmi si ju, — hovorí cár, — to je tvoj osud.

Poplakal, ponariekal si Ivan-cárovič, ale proti osudu sa nedá nič robiť. Bratia cároviči sa ženili: najstarší s bojarkou, stredný s kupcovou dcérou a najmladšieho zosobášili s kvakuškou, ktorú držali na zlatej mise, kým sobáš trval.

Žijú teda. Onedlho zavolať cár svojich synov a káže:

— Nech mi vaše ženy upečú na zajtrajšok každá po mäkkom, bielom chlebe.

Vrátil sa Ivan-cárovič do svojho paláca smutný, neveselý, so sklopenou hlavou.

— Kva, kvá, Ivan-cárovič, prečo si taký smutný? — pýta sa ho žabka, — či si počul od svojho otca nepriaznivé slovo?

— Ako nemám byť smutný, neveselý, gosudar, otec môj, prikázal tebe, aby si mu na zajtrajšok upiekla mäkký, biely chlieb.

— Nermúť sa, Ivan-cárovič, netráp sa nadarmo; ľahni si spať a odpočín si. Ráno je múdrejšie, ako večer.

Uložila cároviča spať, a sama zhodila so seba žabaciu kožu a premenila sa na krásnu Vasilisu Premúdrú, takú krásnu, že sa to v povesti ani vypovedať, ani perom opísať nedá. Vyšla na červené schody a zvolala mocným hlasom:

— Služky, dievčiny, hore sa, pristrojte sa a pripravte mäkký, biely chlieb, aký som ja jedávala a mávala u môjho dobrého otecka!

Ráno prebudil sa Ivan-cárovič, kvakuška mala chlieb dávno hotový a bol taký krásny, že sa to ani opísať nedá. Bol okrášlený rozličnými vecami, na stranách bolo vidno cárske mestá s bránami.

Ivan-cárovič vzal chlieb a zanesol otcovi. Otec práve odoberal chleby od starších bratov; ich ženy dali chlieb do pece, ale boli z nich len nechutné placky. Cár najsamprv vzal chlieb od najstaršieho syna, obzrel ho a poslal do kuchyne. Prijal od prostredného a poslal ho tiež ta. Prišiel rad na Ivana-cároviča a on podal svoj chlieb. Otec ho prevzal, obzrel a povedal:

— To je chlieb, na výročité sviatky ho treba jesť, — nie taký, ako je ten tvojich švagrín, so zákalom!

Cár zas naložil svojim trom synom:

— Nech vaše manželky ušijú pre mňa košeľu za jednu noc!

Vrátil sa Ivan-cárovič domov, smutný, neveselý, s ovesenou hlavou.

— Kvá, kvá, Ivan-cárovič, prečo si taký smutný? — pýtala sa ho žabka, — či si počul od svojho otca nepriaznivé slovo?

A Ivan-cárovič odhovorí:

— Ako nemám byť smutný-neveselý, gosudar, otec môj, naložil ti, aby si mu za jednu noc košeľu ušila.

— Nermúť sa, Ivan-cárovič, a netráp sa nadarmo; ráno je múdrejšie, ako večer.

Uložila ho spať, a sama zhodila žabaciu kožu a premenila sa na krásnu Vasilisu Premúdrú, takú krásnu, že sa v povesti ani vypovedať, ani perom opísať nedá. Vyšla na červené schody a zvolala

mocným hlasom:

— Slúžky, dievčiny, hore sa a pristrojte sa, ušite košeľu, akú nosieval môj otecko!

Ako povedala, tak sa aj stalo:

Keď sa ráno Ivan-cárovič prebudil, kvakuška mala už košeľu hotovú a takú krásnu, že sa to ani opísať nedá. Vyšívaná bola zlatom, striebrom podľa najvkusnejších vzoriek. Ivan-cárovič vzal košeľu a zanesol ju otcovi. Cár ju vzal a prezeral.

— No! to je už košeľa, — na výročité sviatky ju treba obliecť!

Prostredný brat doniesol košeľu; cár hovorí:

— V tejto len do kúpeľa chodiť!

Od najstaršieho vzal košeľu a hovorí:

— Túto nosiť len v čel'adníku!

Rozišli sa cárske deti a dvaja z nich sa zhovávajú: „Vidno, že sme sa nadarmo vysmievali žene Ivana-cároviča; ona nie je žabkou, ale akási chytruška!“

A cár zasa rozkázal, aby všetci traja kráľoviči prišli sa mu ukázať i s ženami.

Vrátil sa Ivan-cárovič do svojho paláca, smutný, neveselý, s ovesenou hlavou. Pýta sa ho žabka:

— Kvá, kvá, Ivan-cárovič, prečo si taký smutný? Či si počul od svojho otca nepriaznivé slovo?

Odhovorí Ivan-cárovič:

— Akože nemám smútiť? Gosudar, otec môj, rozkázal, aby som sa prišiel s tebou ukázať; akože sa ukážem s tebou pred ľuďmi?

— Nermúť sa, cárovič! Choď sám ku cárovi a ja prídem hneď za tebou; ak počuješ hrmot a hrom, tak povedz: „To je moja žabka, ide v škatuľke.“

Starší bratia sa ukázali s manželkami vyfintnenými a posmievali sa Ivanovi-cárovičovi:

— A čože, brat náš, ty si prišiel bez ženy? Keby si ju bol aspoň na tanieriku doniesol! Kde si takú krásavicu našiel? Iste si pochodil všetky bariny!

Naraz sa ozval hrozný hrmot a hrom — celý palác sa zatriasol, hostia sa strašne naľakali, vyskočili z miest a nevedeli, čo robiť. Ale Ivan-cárovič ich tíš:

— Neľakajte sa, to prišla len moja žabka v škatuľke!

K cársnym schodom prišiel zlatý kočiár so šiestimi koňmi a z neho vystúpila Vasilisa Premúdra — taká krásavica, že sa to ani v povesti vyrozprávať nedá. Vzala Ivana-cároviča za ruku a viedla ho za stoly dubové, kvetastými obrusmi prikryté.

Hostia začali jesť, piť a veseliť sa. Vasilisa Premúdra odpila z pohára, a zvyšok si vyliala do rukáva ľavého; zajedla z labuti, a koštialiky ukryla do rukáva pravého. Ženy starších cárovičov to videli a urobili to isté.

Potom, keď Vasilisa Premúdra išla tancovať s Ivanom-cárovičom, hodila rukou ľavou — povstalo jazero; hodila rukou pravou — zjavili sa na jazere biele labute. Cár i hostia nemohli sa dosť vynadávať. I staršie švagríné išli tancovať: hodili rukami ľavými — obľiali hostí; hodili rukami pravými — kosť vletela cárovi rovno do očí. Cár sa nahneval a necitne ich vyhnal. Ivan-cárovič využil túto chvíľu, odbehol domov, našiel žabaciu kožu a spálil ju. I Vasilisa Premúdra sa vrátila, hľadá — žabej kože nikde niet, zastenala, zarmútila sa a hovorí Ivanovi-cárovičovi:

— Ach Ivan-cárovič! čo si to urobil?! Keby si bol ešte chvíľočku počkal, bola by som na veky bývala tvojou, ale takto: zbohom! Hľadaj ma za trikrát deviatou krajinou, v trikrát desiatej ríši u Koščeja Nesmrteľného. — Premenila sa na bielu labuť a odletela oblokom. Ivan-cárovič horko zaplakal, ale čo robiť? Minul rok, Ivan-cárovič túži po žene; na druhý rok sa zobral, vyprosil si u otca a matky požehnanie, pomodlil sa Bohu na všetky štyri strany a išiel, kam ho oči viedli.

Išiel dlho, a tu stretne starčeka.

Starček ho osloví:

— Pán Boh ťa pozdrav! Čo hľadáš, kam ťa vedie cesta?

A Ivan-cárovič vyrozprával mu o svojom nešťastí.

— Ach ty, Ivan-cárovič, prečo si žabaciu kožu spálil? Ty si jej neobliekol a vyzliecť ju, to tebe nepatrilo. Vasilisa Premúdra narodila sa chytřejšia a múdrejšia ako bol jej otec, preto jej on rozkázal, aby bola tri roky žabkou. Ale tu máš kľbko; kam sa zakotúľa, choď za ním smelo!

Ivan-cárovič sa starčekovi poďakoval a šiel za kľbkom.

Ide šírym poľom a naďabí na medveďa. „Zabijem toho dravca,“ myslí si, ale medveď hovorí: „Nezabi ma, Ivan-cárovič, môžem ti byť niekedy k službám.“

A ide ďalej a tu letí nad ním káčer. Cárovič namieril luk a chcel ho zastreliť, ale káčer odrazu

prehovoril ľudským hlasom: „Nezastreľ ma, Ivan-cárovič, môžem ti byť k dobrému.“

Zľutoval sa nad ním a došiel k širokému moru, a čo vidí? Na piesku ležala dusiaca sa ryba-šľuka.

„Ach Ivan-cárovič, zľutuj sa nado mnou — prosí ho šľuka — a hod' ma do vody!“

Hodil ju do vody a šiel po brehu. Naveľa-naveľa — prikotúľalo sa kľbko ku chalúpkke, stojacej na kuracej nôžke a točiacej sa dookola.

Ivan-cárovič hovorí:

— Chalúpka! chalúpka! zastaň tak, ako ťa matka postavila, ku mne predkom a k moru zadkom.

Chalúpka sa obrátila k moru zadkom a k nemu predkom. Ivan-cárovič vošiel do nej a vidí: na peci leží Baba-Jaga a zuby si brúsi.

— Ej, ty, dobrý šuhaj, po čo si sem prišiel? — pýta sa Baba-Jaga.

— Ach, ty stará maškara! Keby si ma, dobrého šuhaja, radšej nakrmila, napojila a dala sa mi vykúpať a len potom sa vypytovala!

Baba-Jaga ho nakrmila, napojila, vykúpala a cárovič jej rozpovedal, že hľadá svoju ženu, Vasilisu Premúдру.

— Ja viem — hovorí Baba-Jaga, — ona je u Koščeja Nesmrteľného; ťažko ju dostať, nie ľahko je súperiť s Koščejom: jeho smrť je na konci ihly, ihla vo vajci v kačke, kačka v zajacovi, zajac v truhlici, truhlica stojí na vysokom dube a ten dub stráži Koščej ako svoje vlastné oko.

Ukázala mu Baba-Jaga, kde stojí ten dub. Ivan-cárovič ta zašiel a nevie čo robiť, ako sa ku truhlici dostať? Kde sa vzal, tu sa vzal, pribehol medveď a vyvrátil strom; truhlica spadla a rozbila sa na kusy, z truhlice vyskočil zajac a dal sa v nohy, čo len vládal; ale hľa, za ním už iný zajac uteká, chyť ho a roztrhá ho na kusy. Zo zajaca vyletela kačka a vyletela vysoko, lež káčer letí za ňou a udel ju tak po hlave, že hneď vajce vypustila a vajce padlo do mora. Ivan-cárovič, vidiac toto neodvratné nešťastie, zaplakal, ale odrazu priplávala šľuka ku brehu a nesie v papuli vajce. Ivan vzal vajce, rozbil ho, dostal z neho ihlu a odlomil jej konček. Koščej nech sa bránil, ako sa bránil, metal sa na všetky strany, ale predsa musel umrieť.

Ivan-cárovič vošiel do domu Košcejovho, vzal Vasilisu Premúдру a vrátil sa domov. Potom žili spolu dlho a šťastne.

Pierko Finista-Jasného Sokola

Bol starček a starenka. Mali tri dcéry. Najstaršia a prostredná boli parádnice a fifleny, ale najmladšia sa len o domácnosť starala a bola takou krásavicou, že to v povesti ani vypovedať nemožno, tým menej perom opísať. Keď išla po ulici, všetci mládenci z nej ani oči nespustili a nechceli na iné dievčatá ani pozrieť.

Raz sa vybral starček do mesta na trh a pýta na dcér, čo by ktorej kúpiť mal.

Najstaršia povie: „Kúp mi na sarafán.“¹

Prostredná tiež tak.

— A tebe, môj miláčik, čo? — pýta sa starček najmladšej.

— Kúp mne, otecko, červený kvietok.

— Čo máš na červenom kvietku — zasmial sa otec, málo osohu máš z neho. Radšej kúpim aj tebe nejaké okrasy.

Ale najmladšia dcéra stála na svojom a nemohol jej nijak prehovoriť. „Kúp červený kvietok“ — a dost.

Vybral sa teda otec s Pánom Bohom do mesta na trh; starším dcéram kúpil, čo si žiadali, ale červený kvietok nikde nenašiel na celom trhu. Vrátil sa domov, staršiu a mladšiu dcéru darmi potešil.

— Tu máte, dcérky moje milé, čo ste si žiadali, a pre teba — toto hovorí najmladšej, — som červený kvietok nenašiel.

— Nevadí, — doloží ona, — možno, že sa vám ho pošťastí nájsť druhýkrát.

Staršie sestry strihajú a šijú nové šaty a posmieávajú sa najmladšej:

— Ach, ty chytrá hlava, čoho sa ti to zachcelo, čo si budeš ešte žiadať?

Ale ona len mlčí.

Zasa sa otec chystá na trh a zasa sa pýta:

— No, dcéry, čo vám kúpiť?

Staršie dve prosia šatky a najmladšia zasa len červený kvietok.

Rozlúčil sa s nimi otec, sadol na vozík a šiel do mesta; kúpil dve šatky, ale červeného kvietka nikde nevidel.

Vrátil sa domov a hovorí:

— Ach, dcéruška, vidíš, zasa som červený kvietok nenašiel.

— Otecko, nerobí nič, veď sa ti to pri inej príležitosti predsa len pošťastí!

Tu sa chystá starček po tretí raz do mesta a pýta sa:

— Povedzte mi, milé dcérušky, čo vám teraz kúpiť?

Tie staršie si žiadali náušnice, ale najmladšia zasa len červený kvietok.

Otec sa od nich odobral, vysadol na voz a šiel. Kúpil zlaté náušnice a dal sa hľadať červený kvietok; hľadá a len hľadá — nik o takom nevie. I zarmútil sa otec a pobral sa domov. Keď zašiel za mýto, stretol starčeka a starček niesol v ruke červený kvietok.

— Predaj mi ten kvietok! — osloví ho.

— Nie je na predaj, mám ho na pamiatku; ale ak si tvoja najmladšia dcéra vezme môjho syna Finista-Jasného Sokola, dám ti ho zadarmo.

Zamyslel sa otec: ak nevezme kvietka — zarmúti dcéru, ak vezme — musí ju vydať a to bohvie za koho! Rozmýšľal a rozmýšľal, až konečne vzal červený kvietok. „Aké nešťastie!“ — myslí si, — „príde na pytačky, nebude sa páčiť, odpravíme ho.“

Prišiel domov, starším dcéram dal náušnice, najmladšej červený kvietok a hovorí:

— Nie je mi milý tvoj kvietok, duša moja milá, nie je mi milý ani mak! — a potom jej do ucha šeptom: Veď tento kvietok bol na pamiatku a nie na predaj. Vzal som ho od neznámeho starca pod tou podmienkou, že pôjdeš za jeho syna Finista-Jasného Sokola.

— Nermúť sa, otecko, — hovorí najmladšia dcéra, — veď je on dobrý, láskavý, lieta vysoko pod oblaky a keď sa udrie o zem, premení sa na krásneho mládenca.

— Čo, ty ho poznáš?

— Poznám, poznám, otecko; minulú nedeľu bol v kostole, ustavične na mňa pozeral, a aj som s ním hovorila. On ma má rád, otecko.

Otec potriasol hlavou, zahľadel sa uprene na dcéru, požehnal ju a hovorí:

— Chod' do svojej komôrky, dcéra milá, je čas spať, ráno je múdrejšie, ako večer, — a potom sa

¹Ruský ženský odev.

poradíme.

Dcéruška sa do svojej komôrky zamkla, červený kvietok postavila do vody, otvorila oblok a hľadá do belasej diaľky.

Kde sa vzal, tu sa vzal pred ňou Finista-Jasný Sokol, vletel oblokom, udel sa o zem a stal sa mládencom.

Dievčina sa zľakla, ale potom keď sa s ňou rozhovoril, bolo jej tak veselo a milo okolo srdca. Až do samého rána takto sa zhovárali — sám Pán Boh vie o čom, — a až keď už svitalo pobozkal ju Finista-Jasný Sokol a hovorí:

— Každú noc, keď postavíš ten červený kvietok do obloka, priletím ku tebe, moja milá! Tu máš pierko z môjho krídla, ak sa ti zachce mať skvostné šaty, vyjdí na podstrešie, mávni pierkom vpravo a hneď dostaneš všetko, čo si len zažiadaš a po čom duša tvoja túži.

Bozkal ju ešte raz, premenil sa na jasného sokola a odletel za temný les. Dievčina hľadala za svojim súdeným, potom zavrela oblok a ľahla si spať.

Od toho času každú noc, keď postavila červený kvietok do otvoreného obloka, priletel k nej dobrý junák Finista-Jasný Sokol.

Prišla nedeľa. Zazvonili do kostola. Staršie sestry sa začali chystať na omšu, obliekajú sa do parádnych sarafánov, berú na seba nové šatky, zlaté náušnice a posmievajú sa najmladšej sestre:

— A ty čo si oblečieš? Nové šaty nemáš, sed' teda doma i so svojim červeným kvietkom!

— To nerobí nič, milé sestry, vy sa o mňa nestarajte, ja sa aj doma pomodlím.

Vyfintili sa staršie sestry ako pávy a šli do kostola; najmladšia sedí pri okne neoblečená, v každodennom, starom sarafáne a pozerá na ľud pravoslávny, ako kráča ku božiemu kostolíčku; všetci vystrojení: muži² v nových kaftanoch, ženské vo sviatočných sarafánoch, šatky pestré kvietkované.

Vyčkala naša dievčina času, vyšla na podstenu, obzrela sa, mávla pierkom na pravú stranu a kde sa vzal, tu sa vzal pred ňou krištáľový kočiar, bujné kone, služobníctvo samé zlato a šaty a okrasy z drahých kameňov.

Mihom sa obliekla do tých šiat, sadla do kočiaru a šla do kostola. Ľud hľadá a diví sa jej krásu: „Iste nejaká cárovná je to z trikrát deviateho cárstva“, — tak hádajú.

Keď zaspievali „Svätý, svätý,“ vyšla hneď z kostola, sadla do kočiaru a odišla.

Ľud pravoslávny vyšiel, aby videl, kam pôjde, ale darmo — nebolo už po nej ani šľaku. Ale ona, ako prišla domov ku podstenu, mávla pierkom naľavo, služobníci ju vyzliekli a kočiar zmizol. Sedí ako predtým, ako by sa nič nebolo stalo a hľadá oblokom, ako sa pravoslávni po domoch rozchádzajú. Prišli aj sestry domov.

— Ach, sestrička, — tak hovoria, — aká krásavica bola dnes na omši! Oči sme mali na nej nechať. Bola to akiste cárovná z cudzej krajiny, taká nádherná a vystrojená.

Prišla druhá i tretia nedeľa: krásna dievčina pletie hlavy ľudu pravoslávneho i sestrám i otcovi i matke. Ale keď sa naposledy vyzliekala, zabudla vytiahnuť z vlasov diamantovú ihlicu.

Staršie sestry vrátili sa z kostola a nemohli jej dosť nahovoriť o cárovnej-krásavici. Tu razom zazrú v jej vlasoch diamant taký, ako by horel.

— Ach, sestrička, čo to máš? — zvolajú prekvapené, — je to práve taká ihlica, akú mala cárovná. Kde si ju vzala?

Krásna dievčina vzdychla a odbehla do svojej komôrky. Dopytovaniu sa, hádaniu, pošuškávaniu nebolo konca-kraja, najmladšia sestra len mlčí a potajomky sa usmieva.

Tu ju začali staršie sestry špehovať, v noci načúvali pri komôrke a vypočuli si jej rozhovor s Finistom-Jasným Sokolom a na svitanie na vlastné oči videli, ako vyletel oblokom a zmizol za tmavým lesom. Je zrejmé, že staršie sestry boli zlé. Dohovorili sa, že na oblok nastroja ostré nože, aby si Finist-Jasný Sokol porezal svoje farbisté krídla.

Čo si umiernili — to aj urobili. Najmladšia sestra nič nezbadala; zasa postavila červený kvietok na oblok, ľahla si do postele a tvrdo zaspala. V noci priletel Finist Jasný-Sokol, nemohol sa však dostať do komôrky, len čo si krídla porezal.

Zbohom, krásna dievčina! — hovorí ak sa ti niekedy zachce mňa vyhľadať, hľadaj ma za trikrát deviatou krajinou, v trikrát desiatom cárstve. Ale najprv roztrháš tri páry železných topánok, tri palice z liatej ocele polámeš, tri kamenné prosviry (svätený chlieb) zješ, než mňa, dobrého molodca³ nájdeš.

²Sedliaci.

³Junáka.

A dievčina spí a spí; čuje síce vo sne neradostné slová, ale vstať a prebudiť sa nemôže.

Ráno sa krásavica prebudí, hľadá na všetky strany, je už celkom vidno, ale o dobrom molodcovi ani chýru, ani slychu. Hodí okom na oblok a vidí tam kríž, na kríži trčia ostré nože a z nich kvapká krv na červený kvietok.

Dlho, dlho prelievala dievčina horké slzy, mnoho bezsenných nocí strávila pri obloku svojej komôrky, darmo mávala farebným pierkom — všetko nadarmo, Finist-Jasný Sokol neletí a ani neposiela zvesti o sebe. Konečne so slzami v očiach išla ku otcovi, vyprosila si od neho požehnanie a hovorí:

— Pôjdem ta, kam ma oči povedú.

Dala si ukut' tri páry železných topánok a tri železné palice, vzala tri kamenné prosviry, pár topánok na nohy, do ruky palicu a odišla v tú stranu, odkiaľ Finist-Jasný Sokol priletúval. Ide lesom hlbokým, ide po chodníkoch kamenných, cez hory-doly; už sa železné topánky trhajú, železná palica láme, ale krásna dievčina len ide a len ide, až sa razom nájde pred chalúpkou na kuracej nôžke, ktorá sa ustavične otáča.

Dievčina hovorí:

— Chalúpka, chalúpka, obráť sa k lesu zadkom a ku mne predkom!

Chalúpka sa obrátila ku nej predkom. Vošla do chalúpy; v chalúpe behá Baba-Jaga z kúta do kúta, zuby do police a nos do povaly.

— Fú, fú, fú! Predtým po ruskom pachu nebolo ani pamiatky a teraz chodí ruský pach šírym svetom, zjavuje sa ti pred oči, a už zďaleka ho voniaš. Kam ťa vedie cesta, krásna dievčina? Či vyhýbaš práci, alebo ju hľadáš?

— Mala som, babuška, Finista-Jasného Sokola; sestry mu ublížili, teraz si ho hľadám.

— Ďaleko musíš ísť, maličká; Finist-Jasný Sokol žije v trikrát deviatom cárstve, v trikrát desiatej ríši a už sa zasnúbil s cárovnou.

Baba-Jaga napojila a nakrmila krásnu dievčinu čím len mohla, i spať ju uložila a ráno, ledva svitať začalo, zobudila ju, dala jej do daru striebornú praslicu, zlaté vretienko a prikazuje:

— No, teraz choď zbohom k mojej prostrednej sestre, ona ťa dobrému naučí. A tu máš môj darček: striebornú praslicu, a zlaté vretienko; budeš priasť kúdel' — a potiahne sa zlatá niť. Keď prídeš do trikrát deviateho cárstva, do trikrát desiatej ríše, k šíremu moru, nevesta Finista-jasného Sokola vyjde k brehu na prechádzku a ty začni priasť; ona si bude chcieť od teba kúpiť môj dar, ale ty, krásna dievčina, ničoho neber, len pros, aby si mohla vidieť Finista-Jasného Sokola.

Potom vzala Baba-Jaga kľbko, hodila ho na cestu a prikázala dievčine ísť za ním.

— Kam sa bude kľbko kotúľať, ty choď za ním.

Dievčina sa starenke pekne poďakovala a išla za kľbkom. Zas ide krásna dievčina tmavým lesom, ustavične ďalej a ďalej, les je vždy temnejší a hustejší, vrcholce stromov sa neba dotýkajú. Už druhé železné topánky roztrhala, druhú železnú palicu zlámala a druhú kamennú prosviru zjedla. Konečne dokotúľalo sa kľbko ku akejsi chalúpe. Chalúpka stojí na kuracej nôžke a ustavične sa otáča. Dievčina zavolá.

— Chalúpka, chalúpka, obráť sa k lesu zadkom a ku mne predkom; treba mi do teba vojsť a chleba sa najesť.

Chalúpka počúvla a obrátila sa k lesu zadkom a k dievčine predkom. Vojde a tam na peci leží Baba-Jaga, kostlivá noha, zuby do police a nos do povaly.

— Fú, fú, fú! Predtým po ruskom pachu nebolo ani pamiatky, a teraz chodí ruský pach šírym svetom, zjavuje sa ti pred oči, a už zďaleka ho voniaš. Kam ťa vedie cesta, krásna dievčina? Či sa vyhýbaš práci, alebo ju hľadáš?

— Mala som, starenka, Finista Jasného Sokola; sestry mu ublížili a teraz si ho hľadám.

— Ach dievčina, dievčina, už sa chce oženit' ten tvoj Finist. Teraz už majú devičník (slávnosť pred svadbou). — Potom Baba-Jaga nakrmila, napojila a aj spať uložila krásnu dievčinu, a z rána ešte pred východom slnka ju zobudila a dala jej drahý dar: striebornú mištičku a zlaté vajce.

— Ako prídeš v trikrát deviatom cárstve, v trikrát desiatej ríši k šíremu moru, vyjde nevesta Finista-Jasného Sokola na breh na prechádzku; ty kotúľaj zlaté vajce na striebornej mištičke a ona bude si chcieť oboje od teba kúpiť. Ale ty ničoho neber, len pros, aby si mohla vidieť Finistu-Jasného Sokola.

Dievčina poďakovala sa starenke, vzdychla a išla za kľbkom. Ide krásna dievčina tmavým lesom, les je čím dial hustejší a tmavší. Už sa trhajú tretie železné topánky, láme tretia železná palica, a aj tretiu prosviru už zjedla. Konečne prikotúľalo sa kľbko ku chalúpe, ktorá stála na kuracej nôžke a

ustavične sa otáčala. Dievčina zavolá:

— Chalúpka, chalúpka, obráť sa k lesu zadkom a ku mne predkom, treba mi do teba vojsť a chleba sa najesť.

Chalúpka počúvla, obrátila sa k lesu zadkom a k dievčine predkom. V chalúpke bola zasa Baba-Jaga, kostlivá noha, najstaršia zo všetkých.

— Fú, fú, fú! Predtým po ruskom pachu nebolo ani pamiatky, a teraz chodí ruský pach šírym svetom, zjavuje sa ti pred oči a už zďaleka ho voniaš. Kam ťa vedie cesta, krásna dievčina? Či sa vyhýbaš práci, alebo či si ju hľadáš?

— Mala som, starenka, Finista-Jasného Sokola, sestry moje mu ublížili; odletel za ďaleké more, za vysoké hory do trikrát deviateho cárstva, do trikrát desiatej ríše. Teraz ho hľadám.

— Ach, dcéruška, úbohá je hlavička tvoja, on sa už oženil s cárovnou!

Baba-Jaga ju potom nakŕmila, napojila a aj spať uložila, a ráno, keď ešte hviezdičky na nebi nevyhasli, zobudila ju, dala jej zlatý rámec a ihlicu a prikazuje:

— No, teraz choď zbohom, duša moja, a neotáľaj! Tu je môj dar: zlatý rámec a ihlica. Ty len rámec drž a ihlica sama bude vyšívať. Keď prídeš do trikrát deviateho cárstva, do trikrát desiatej ríše, sadneš si pri širom mori. Cárovná, s ktorou sa Finista-Jasný Sokol oženil, príde ta na prechádzku a bude chcieť od teba kúpiť rámec aj ihličku. Ale ty, moja drahá, nič neber, len pros, aby si mohla vidieť Finistu-Jasného Sokola.

Poďakovala sa dievčina starenke a pobrala sa zasa za kľbkom, ale les bol teraz redší a redší. Tu, hľa, i šire more široké, a rozvlnené sa rozlieva pred ňou a tam v diaľke ako oheň horia zlaté strechy na palácoch bielo-kamenných.

„To je iste cárstvo Finista-Jasného Sokola!“ — pomyslela si dievčina, sadla si na sypký piesok, vyňala striebornú praslicu a zlaté vreteno a začala priať a priadla zlatú nit'. Razom ide po brehu cárovná so služobnicami a dvorankami, zazrela krásnu dievčinu a začala sa s ňou jednať o striebornú praslicu a zlaté vreteno.

— Dovoľ mi, cárovná, pozrieť na Finistu-Jasného Sokola a dám ti ju zadarmo.

— Finist-Jasný Sokol teraz spí a rozkázal, aby sme ku nemu nepripustili nikoho; len mi daj svoju striebornú praslicu a zlaté vreteno a ja — no nedbám, ukážem ti ho.

Vzala cárovná praslicu a vreteno, zapichla do kaftana Finista-Jasného Sokola čarovnú ihlicu, aby tvrdo spal a zo sna sa neprebudil; potom rozkázala služobným, aby zaviedli dievčinu ku Finistovi-Jasnému Sokolovi. A sama išla na prechádzku.

Dlho dievčina nariekala, plakala nad milým a volala:

— Prebuď sa, môj Finist-Jasný Sokol! Ja prišla som za tebou, troje železných topánok roztrhala, tri železné palice zlámala, tri kamenné prosviry zjedla a stále teba hľadala!

Ale Finist spí a nemôže sa prebudiť. Keď sa cárovná vrátila do paláca, dala dievčinu vyhnáť, vytiahla čarovnú ihlicu z kaftana a Finist-Jasný Sokol sa zobudil.

— Ach, ako dlho som spal! — zvolal, — ktosi bol u mňa, plakal dlho nado mnou, ale ja som nemohol očí otvoriť a tak ťažko mi bolo.

— To sa ti len snívало! — hovorí cárovná, — tu nebol nik.

Na druhý deň sedí krásna dievčina zasa na brehu mora a kotúľa zlaté vajíčko na striebornej miske.

Cárovná vyšla na prechádzku, vidí to a prosí: Predaj mi to!

— Dovoľ mi pozrieť na Finistu-Jasného Sokola a dám ti to zadarmo!

Cárovná privolila, ale zas zapichla čarovnú ihlicu do kaftana Finistu-Jasného Sokola.

Zasa plače dievčina nad milým a nemôže ho zobudiť.

Prebuď sa, prebuď, môj milý, cárovič jasný! To som ja, krásna dievčina, tri železné palice som zlámala, tri páry železných topánok roztrhala, tri kamenné prosviry zjedla a stále teba, môjho milého, hľadala.

Ale Finist-Jasný Sokol spí a nemôže sa zobudiť. Keď sa cárovná vrátila, vyhnala dievčinu a vytiahla čarovnú ihlicu. Finist-Jasný Sokol sa zobudil.

Ako dlho som spal, — hovorí — ktosi tu bol, plakal dlho nado mnou; ale ja som nemohol očí otvoriť a bolo mi tak ťažko.

— To sa ti len snívало, tu nebol nikto! — hovorí cárovná.

Tretieho dňa sedí krásna dievčina na brehu mora smutná, neveselá, drží v ruke zlatý rámec a ihlica sama vyšíva. To videla i cárovná a začala sa jednať.

— Dovoľ mi pozrieť na Finistu-Jasného Sokola a dám ti to zadarmo.

Cárovná privolila, zabehla do paláca a hovorí:

— Finist-Jasný Sokol, učešem ťa.

Sadla si k nemu, aby ho učesala a medzitým zapichla mu zlatú ihlicu do vlasov. Finist hneď zaspal a cárovná poslala služobnú pre krásnu dievčinu. Ona prišla, budí svojho milého objíma ho a bozkáva, a horko, prehorko plače: nič neplatí, neprebúda sa. Hladila mu vlasy a náhodou vytiahla ihlicu z nich.

Finist-Jasný Sokol sa prebudil hneď, zazrel krásnu dievčinu a ako sa vám zaradoval! Ona mu všetko vyrozprávala, ako bolo a čo bolo, ako jej závideli zlé sestry, ako putovala a ako sa jednala s cárovnou. Finist oblúbil si ju ešte viac ako predtým, pobožkal jej ružové ústa a dal hneď zvolať bojarov, všetky kniežatá a všetkých dvoranov.

— Čo myslíte, — pýta sa ich — s ktorou ženou mám život prežiť, s tou, ktorá ma predávala, alebo s tou, ktorá ma vykúpila?

Všetci bojari, kniežatá a dvorania jednohlasne rozhodli:

S tou, ktorá ťa vykúpila!

A tak aj urobil Finist-Jasný Sokol.

Hneď slávili svadbu a hostina trvala tri dni a tri noci.

Na tej svadbe bol som aj ja, pil som medovinu a pivo, ale mi do úst nič neprišlo. Potom mi nastrčili bláznovskú čapicu na hlavu a chceli ma vyhodiť. Ale ja som im ušiel prvej, než by to boli urobili.